

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE
FAKULTA ZÁHRADNÍCTVA A KRAJINNÉHO
INŽINIERSTVA**

Evidenčné číslo

ERROR! REFERENCE SOURCE NOT FOUND.

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE
FAKULTA ZÁHRADNÍCTVA A KRAJINNÉHO
INŽINIERSTVA**

ERROR! REFERENCE SOURCE NOT FOUND.

Bakalárska práca

Študijný program:	Biotechnika parkových a krajinných úprav
Študijný odbor:	Číslo Krajinná a záhradná architektúra
Školiace pracovisko:	Názov katedry
Školiteľ:	Meno Priezvisko, tituly
Konzultant: (nepovinný)	Meno Priezvisko, tituly

Nitre 2011

Martin Kašák

Čestné vyhlásenie

Podpísaný Martin Kašák vyhlasujem, že som záverečnú prácu na téma „Záhradne-architektonická rekonštrukcia areálov stredovekých pevností“ vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry. Som si vedomý zákonných dôsledkov ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 19. mája 2011

Martin Kašák

Pod'akovanie

Chcel by som poďakovať svojim rodičom za lásku a trpezlivosť ktorú so mnou majú. Mojej školiteľke za trpezlivosť s ktorou pristupovala k tejto práci a tiež všetkým členom Ateliéru Krejčířikovy, vďaka ktorým som sa o tejto téme, a o práci záhradného a krajinného architekta veľa dozvedel.

Abstrakt (v štátnom jazyku)

Cielom mojej bakalárskej práce bolo shromaždiť informácie o rekonštrukciách areálov stredovekých hradov, zvoliť vhodný objekt a vytvoriť návrh krajinárskej úpravy na zvolenom objekte. Historický vývoj hradov sa opiera o vývoj a epochy architektúry a okolie hradov a vegetácia sa prispôbovala dobovému vnímaniu a vkusu hradných pánov. V súčasnosti sú je väčšina hradov vo vlastníctve štátu a sú zaradené do kultúrneho dedičstva národa. Ako také majú patričnú ochranu v zákone a platia jasne stanovené pravidlá pre ich užívanie, ochranu a obnovu. Štát má záujem na zvelaďovaní a zachovaní kultúrneho dedičstva a preto poskytuje finančnú pomoc majiteľom a správcom na prevádzku a obnovu. Majitelia a prevádzkovatelia môžu využiť rôzne možnosti na získanie dodatočných finančných zdrojov z rozpočtu Európskej únie a iných organizácií. História starostlivosti o pamiatky siaha hlboko do minulosti a mala by pokračovať aj v súčasnosti. Cieľ práce sa podarilo zo značnej časti naplniť a výsledkami mojej práce sú inventarizácia danej plochy, zhodnotenie súčasného stavu vybraného areálu, návrh kompozičnej schémi budúceho projektu a návrh biotechnických postupov pri realizácii zámeru. Význam práce spočíva v získaní komplexných údajov o navrhovanej ploche a vytvorenie kompozičného návrhu pre nasledujúci konkrétny návrh krajinárskych a sadovníckych úprav. Práca môže slúžiť aj ako teoretický základ pre iné návrhy príbuzných areálov.

Abstrakt (v cudzom jazyku)

The point of this bachelor work was gathered information about reconstruction of areals mediaeval castles, chose vhodný object and create application of landscape project on chosen object. Hitorial evolution of forts is based on evolution of architecture an the surrounding places of forts and vegetation was adaptet to historical sences and stile of Lods of forts. Now are most of castles in ownership of the state and they are part of of cultural heritage of nation. As cultural heitage of nation thay have adekvat protection in law and there are rules for thay using, protection and reconstruction. State is interested in look up and conserve of cultural heritage and so it offer financial help to the owner or administrator for premises and reconstructions. Owners and administrators could use different kinds of ways for getting adicional financial sources from budget of European union and other organisations. History of care about landmark reaching deep in to past and have to continue in present. The aim of work was infill and the resoult of my work are inventarisation of chosen area, appreciation present state of area, projection composition layout for future project and blueprint biotechnological methods in realization of project. Importance of work is in gathering complex entry about chosen object and creating composition blueprint for following real lanscape project. This work could be use as a teoretical base for other projects with similar aim or areal.

Obsah

Obsah	6
Úvod	8
1 Súčasný stav riešenej problematiky	9
1.1 Hradý a opevnenia	9
1.1.1 Rozdelenie hradov a opevnení	9
1.1.2 Hlavné časti hradu.....	11
1.1.3 Vývoj hradov a opevnení od antiky po renesanciu	15
1.2 Zákon o štátnej pamiatkovej starostlivosti	18
1.2.1 Základné ustanovenia.....	19
1.2.2 Starostlivosť o kultúrne pamiatky.....	20
1.2.3 Obnova kultúrnych pamiatok.....	20
1.2.4 Príspevok na zachovanie kultúrnej pamiatky	21
1.2.5 Vyhláška Ministerstva kultúry Českej republiky.....	22
1.2.6 Možnosti získania dodatočných finančných prostriedkov	23
1.2.7 Organizačné usporiadanie štátnej pamiatkovej starostlivosti	25
1.3 História pamiatkovej starostlivosti	26
2 Cieľ práce.....	29
3 Materiál a metodika	30
3.1 Materiál.....	30
3.2 Metodika.....	30
3.2.1 Inventarizácia drevín – metodika hodnotenia stromov	30
3.2.2 Metodika hodnotenia skupín kríkov	34
3.2.3 Metodika hodnotenia skupín náletov	35
3.2.4 Metodika hodnotenia zostávajúcich pňov.....	35
3.2.5 Popis navrhovaných pestovateľských opatrení	36
4 Vlastná práca	41
4.1 Návrh krajinárskych úprav hradného parku Frydlant.....	41
4.1.1 Charakteristika lokality	41
4.1.2 Základné údaje o stavbe.....	41
4.1.3 Historická analýza hradu a príľahlého parku	43

4.1.4	Súčasný stav riešenej lokality	44
4.1.5	Navrhované sadovnicke úpravy	45
4.1.6	Postupy pri realizácii.....	46
5	Diskusia	51
	Záver	54
	Zoznam použitej literatúry	55
	Prílohy.....	56

Úvod

Rekonštrukcia areálov hradov je komplexná téma, ktorá vyžaduje veľmi citlivý prístup a hlboké odborné znalosti. Pri navrhovaní takéhoto objektu musí autor prejavovať značnú citlivosť a znalosť historických súvislostí a vývoja daného objektu, pretože každý takýto priestor je špecifický svojou architektúrou, historickým vývojom a umiestnením v okolitej krajine. Často sa stretávame s problémom nedostatkov informácií o vývoji okolitej krajiny a vegetačnej zložky a musíme sa spoľahnúť na vlastný úsudok a znalosti historických súvislostí. Navyše v posledných desaťročiach často chýbala komplexná starostlivosť o vegetačnú zložku, a preto sme svedkami prirodzeného vývoja zelene na miestach, kde bola pôvodne jasne určená koncepcia a vzhľad. Dôvody tohoto vývoja v súčasnosti musíme hľadať v spoločnosti a jej prístupe k historickým parkom a záhradám, ale aj ekonomickej situácii, pri ktorej sa často uprednostňuje obnova stavieb pred obnovou parkov a záhrad. Je práve na nás, odborníkoch v danej problematike, upozorňovať spoločnosť na dôležitosť a význam vegetačnej zložky v komplexnom vnímaní historických areálov a ponúkať možnosti riešenia danej situácie. V tejto práci by som sa preto chcel zamerať na zhrnutie vývoja hradov a opevnení, ich súčasnej ochrane v legislatíve, možnosti financovania a vytvoriť stabilný podklad pre neskorší detailný návrh sadovníckych úprav na zvolenej lokalite, a tým prispieť k uchovaniu kultúrneho dedičstva nás všetkých.

1 Súčasný stav riešenej problematiky

1.1 Hradý a opevnenia

Odvekou potrebou ľudí je chrániť svoj život a majetok pred nepriazňou počasia, predátormi, ale aj pred inými ľuďmi. Ešte ako lovci a zberači ľudia vyhľadávali bezpečné úkryty v skalných útvaroch, alebo na vyvýšených miestach, ktoré by im poskytlí výhodu oproti útočníkom, nech už nim bol ktokoľvek. S rozvojom ľudskej spoločnosti, ale aj s pribúdajúcim množstvom ľudí obývajúcich rovnaké územie, došlo k posunu aj v potrebách ochrany. S príchodom poľnohospodárskej revolúcie sa čoraz väčšie množstvo ľudí sťahovalo na miesta, kde mohli pestovať plodiny (najmä nížiny s úrodným pedologickým podkladom), postupne opúšťali jaskyne a začali budovať stavby z prírodných materiálov v blízkosti polí, ktoré obhospodárovali. Spoločnosť sa začala výraznejšie diferencovať. Z vodcov skupín sa stávali panovníci a z kmeňových území sa stávali dedičné panstvá. Tieto územia bolo nutné chrániť pred nájazdmi cudzích kmeňov, a preto vznikla stavba s dominantnou obrannou funkciou. Hrad.

1.1.1 Rozdelenie hradov a opevnení

Z dnešnej perspektívy môžeme hradý a pevnosti rozdeliť podľa viacerých kritérií :

- Podľa umiestnenia v teréne
- Podľa exponovaných stavebných častí
- Podľa funkcie

Podľa umiestnenia v teréne delíme hradý na :

- Výšinné, vrcholové a ostrožné
- Hradý nížinné (údolné), väčšinou obklopené vodou

Podľa exponovaných stavebných častí delíme hradý na :

- Vežové donjonového typu
- Hradý s palácom ako hlavnou obrannou a obytnou časťou
- So štítovým múrom
- S plášťovým múrom

Podľa funkcie delíme hrady na :

- Colný
- Hraničný
- Mestské
- Pevnostné
- Hrady chrániace pevnosti alebo cestu

O postavení hradného pána vypovedajú nasledujúce pomenovania : Falc, dvorský hrad, mestský hrad, lenný hrad, ríšsky hrad, grófsky hrad, rytiersky, manský hrad, ministeriálny a cirkevný hrad, obytná veža mestského patriciátu, alodiálny hrad.

Geografické rozdelenie hradov na výšinné a nížinné nepodlieha žiadnym zmenám. Ostatné systematizácie platia väčšinou pre určité obdobia histórie hradu a v priebehu jeho vývoja sa menili (Koch, 1998).

Podľa pôvodu a podľa pôdorysu rozlišujeme v Európe tri typy stredovekých hradov :

- Hrad kruhového pôdorysu
- Byzantsko-arabský hrad štvorcového pôdorysu
- Hrady nepravidelného pôdorysu

Hrad kruhového pôdorysu :

Vznikol z takzvanej Motty (z latinského výrazu „mutta“ = výkop zeminy), formy opevnenia vytvorenej zrejme Normanmi na konci 1 tisícročia: zemina z vyhlúbenej kruhovej priekopy bola nasypaná uprostred objektu a vytvorila kopec, na ktorého vrchole bola z dreva alebo kameňa postavená obytná alebo obranná veža. Veža bola obklopená kruhovou palisádou alebo múrom. Podobné stavby ovela väčších rozmerov sú však známe už z chetitskej ríše a zo Sýrie.

Byzantsko-arabský hrad štvorcového pôdorysu :

Vychádzal z rímskeho casteli podľa tohto vzoru budovali Byzantci štvorcové, v menšej miere tiež obdĺžnikové pevnostné stavby. Tieto boli obklopené vežami, a ich brány boli zabezpečené hrebeňmi a podsadbím. Na počiatku 8. storočia prevzali tento obranný systém Arabovia, zdokonalili ho a uplatnili u viacerých pevností v severnej Afrike. Križiaci zaviedli tento typ hradu v ďalších storočiach v Anglicku, Francúzsku, Taliansku, a na Pyrenejskom poloostrove, v niektorých prípadoch aj na Balkáne. Jeho

obmenou boli aj hrady Rádu nemeckých rytierov na Východe, zatiaľ čo sa v Európe stále viac presadzovali Hrady nepravidelného pôdorysu (Koch, 1998).

Hrady nepravidelného pôdorysu:

Ich formy sa riadili počtom chránených obyvateľov (na počte nevoľníkov zároveň závisela aj veľkosť, financovanie a stavebné tempo), strategickým významom daného miesta a prirodzenými výhodami a obmedzeniami terénu.

Podľa majetnosti vlastníka, ale aj významu opevnenia v sústave ochranných stavieb, bolo množstvo prvkov ktoré tvorili opevnenie rôzne. Hrad mohla tvoriť len jedna opevnená veža s funkciou ochrannou tak aj obytnou. V priebehu času boli hrady často prestavované, alebo k nim boli pridávané rôzne prvky obranných ale aj obytných častí v závislosti od konkrétnych potrieb obrany a vývoja zbraní a dobývacej techniky (Koch, 1998).

1.1.2 Hlavné časti hradu

Obytná veža, donjon(fr.), keep(angl.), má svoj pôvod vo vežovom vrchovom hrade (motta), ktorý vychádzal z normanských zvykov, a vyskytovala sa až do 15. storočia. Vývoj ďalej smeroval k útočistickej veži, šľachtickej rodovej veži a obytnej veži. Tá vznikla vo Francúzsku, Anglicku, Španielsku a v Normanami ovplyvnenom južnom Taliansku, a koncom 12. storočia bola prevzatá v Nemecku a upravená podľa miestnych podmienok.

Okružná hradba niekedy úplne chýba, často boli pristavené hospodárske budovy, alebo bola obytná veža zároveň hlavnou útočistnou vežou rozsiahlejšieho hradného objektu. Šľachtické rodové hrady pozostávajú z niekoľkých obytných veží stojacich vedľa seba v rámci spoločnej okružnej hradby. Veže boli často navzájom prepojené lávkami, alebo dverami, pritom patrili rôznym rodinám, častokrát spriazneným. Z hľadiska obrany plnila prostá útočistná veža i obranná veža rovnaké úlohy. Zatiaľ čo útočistná veža bola obývaná len v dobách ohrozenia, obytná veža slúžila k trvalému bývaniu. Obytná funkcia veže vyžadovala pri rovnakom stavebnom schémate komfortnejšie vybavenie než prostá útočistná veža (Koch, 1998)

- väčšiu pôdorysnú plochu
- rozdelenie vnútorného priestoru priečnou stenou
- zaklenuté miestnosti

-
- viac pohodlnejších schodísk, alebo točitých schodísk, chránených okrem iného padacími šachtami,
 - dolné poschodie využité zväčša ako sklad
 - variabilné rozdelenie horných poschodí, z pravidla však v prvom poschodí vchod, vykurovaná hlavná miestnosť, obytné a sedacie výklenky v stenách
 - kaplnka v 1. alebo 2. poschodí
 - spálne v 3. poschodí, nad nimi ochranné poschodie
 - pôdorys z pravidla pravoúhly, niekedy tiež kruhový (od 12. storočia), mnohoúhly alebo švorlaločný
 - priemerné rozmery 15 x 15 m až 15 x 30 m výška 30 m

Hlavná útočištná veža

Hlavná veža hradu slúžila na pozorovanie a ako posledné útočisko. Bola vybudovaná na najvyššom alebo najohrozenejšom mieste, (u pozdĺžnych hradov aj dve veže) väčšinou bola umiestnená samostatne v centre, alebo na okraji hradu, výnimočne bola obohnaná vlastnou obrannou hradbou. Hlavným obdobím týchto stavieb je 11. až 15. storočie.

- Pôdorys kruhový, štvorcový, obdĺžnikový, viacúhly, polkruhový, aj trojuholníkový, niekedy s nárožím obráteným smerom k nepriateľovi = šikmá plocha úderu.
- Hrúbka stien: 1,5 až 3 m, v horných poschodiach väčšinou menšie poschodové ústupky slúžili pre uloženie trámov. Šírka veže 6 až 14 m, výška 18 až 30 m.
- Narys kolmý, alebo smerom hore zúžený s ústupkami, na ktorých sa občas nachádzalo bojové ochodza
- Vnútorne schéma: prízemie = hradné väzenie/hladomorňa, alebo zásobáreň, niekedy s postrannou okennou štrbinou; otvor v klenutom alebo plochom strope, nad ním rumpál s lanom. Vstupné poschodie s úzkymi (dvojitými) dverami zvonku prístupné pomocou zasúvacieho rebríka, lanového rebríka, odhadzovacích drevených schodov, alebo lávky prípadne padacieho mostu, alebo lanového výťahu. Druhé až štvrté poschodie bolo prístupné po kamennom schodišti, po schodoch v stene, alebo točitom schodišti. Osvetlenie okennými štrbinami, kruhovými alebo oblúkovitými oknami, v niektorých prípadoch s lavicami v ostení. Obranné poschodie bolo obklopené buď vencom cimburia, alebo dreveným presahujúcim ochodzom hore otvoreným, alebo uzavretým (stanová, sedlová, alebo polvalbová strecha) neskôr tiež vymurovaný štít (Koch, 1998).

Veže

Vedľa hradnej a obytnej veže sa vyskytovali ešte ďalšie veže, ktorých označenie vypovedá o ich umiestnení, alebo funkcii. Veža nad bránou bola z vonku chránená padacím mostom, vrhacím arkierom, hradobný, ochodzom, poprípade bočnými vežami. Hadbové veže boli najskôr hranaté, neskôr kruhového tvaru a umožňovali bočnú palebnú ochranu pomocou diel. Vývoj strelných zbraní viedol koncom 15. storočia k výstavbe nižších delových veží s veľkou hrúbkou stien (batéριοvé veže, bastióny). K hlavnej útočišnej veži alebo obytnej veži niekedy priliehali schodiš'ové veže, ktoré často tvorili vnútorné rohy nádvorí. Výtvarnú formu dostali až v neskoréj gotike (Koch, 1998).

Hradný palác

Bol obydlím pána hradu. Umiestnený bol vždy v priestoroch vnútorného hradu, väčšinou v blízkosti útočišnej veže. V niektorých prípadoch ako „obranný palác“ plnil zároveň funkciu hradnej a obytnej veže. Nádvojná stena bola často zdobená arkádovými oknami, alebo radami arkád a rôznymi ozdobnými prvkami. Vnútorné členenie sa často riadilo podľa nasledujúcej schémy:

- Spodné poschodie s pivnicou, zásobárňami, kuchyňou, prípadne stajňami
- V románskom období viedlo do prvého poschodia vonkajšie schodisko, na tomto poschodí sa nachádzala jedno, alebo dvojvladná vykurovaná sála, ktorá slúžila k reprezentačným účelom, ale aj ako jedáleň pre pánov a čelad'.
- Obytné miestnosti a spálne, niekedy aj kaplnka, sa nachádzali na 2. poschodí, alebo vo zvláštnej budove, ktorá sa nazývala „Komnata“ (z latinského výrazu *caminata* = vykurovaná miestnosť) (Koch, 1998).

Hradby

Pokiaľ neposkytovali dostatočnú ochranu už vonkajšie steny okrajových budov, slúžili k obrane samostatné hradby. Tie boli zakončené hradobným ochodzom, alebo cimburím. Zubovité murované nádstavce cimburia boli širšie, alebo rovnako široké ako medzery medzi nimi. Pred okružnou hradbou bola od 12. storočia často budovaná ešte ďalšia hradba (parkánový múr), ktorá zabraňovala priamemu útoku na hlavnú (okružnú) hradbu. Často obklopovala len zvlášť ohrozené časti. Priestor medzi oboma hradbami sa nazýval parkán. Tu sa usporiadavali turnaje, chovali sa tu rôzne zvieratá ako divé prasatá, psi, alebo medvede, alebo v prípade nebezpečenstva tu bol prechovávaný

dobytok a hnutelný majetok obyvateľstva z okolia. K parkánu často patrila aj hradná záhrada. V dobách baroka bol často prestavaný na zábavné účely.

Plášťová hradba (vysoký plášť)

- Časť hradby so zvláštnou výškou a hrúbkou slúžiaci k ochrane niektorej exponovanej časti hradu.
- Hradba, ktorá v malej vzdialenosti viedla okolo útočištnej veže ako druhé pásmo (dovnútra otvorená Bašta).
- Hradba vybudovaná dodatočne pred takými stenami okrajových budov, ktoré vlastne mohli plniť funkciu obvodovej hradby (Koch, 1998).

Štítová hradba

- Bola samostatnou stavbou na zvlášť ohozenom mieste hradu, hrúbka múru až 5 m výška 15 – 30 m ale aj viac.
- Plnila tiež často úlohu útočištnej veže.
- Mala podobne ako veža vysoko umiestnený vchod a vnútorný systém schodísk.
- Bola chránená proti útočníkom, podkopaniu a proti delostreleckej paľbe predsunutými nižšími hradbami a vežami.
- Smerom hore bola otvorená, alebo zakrytá hradbovým ochodzom, ktorého konce mohli byť konštrukčne riešené ako strážne veže.
- Z bokov bola chránená vežami (Koch, 1998).

Stavebný materiál

- Lomový kameň, tesaný kameň a tehly, od 10. storočia už tiež bosované kvádry pre palác a útočištnú vežu, alebo len pre bosáž k zosilneniu hrán; v Anglicku tzv. „long-and-short-work“.
- Ostatné budovy obvykle zo zbieraného kameňa, lomového kameňa alebo okrúhliakov, často s bosážou.
- Tvrdé drevo pre horné poschodia, bojové ochodzi, trámy domov a veží, objekty v chránenom nádvorí.
- Vápenná malta rôznej tvrdosti, v niektorých prípadoch zmiešaná so štrkom do akéhosi betónu; prísada živice z odvaru zo šišíek pre stuženie a pre uzatvorenie kapilár proti pôsobeniu mrazu v trhlinách; malta bývala vystužená teľaciou srst'ou (zmes srsti a vápna).
- Tenká omietka na spárach lomového kameňa a okrúhliakov, od 10. storočia aj na vnútorných stenách.

Priemerná hrúbka steny; vnútorné steny 0,6 m; okružné hradby 0,8 až 1,5 m; štítové hradby, hradby paláca a útočištnej veže 1,5 až 3 m (Koch, 1998).

1.1.3 Vývoj hradov a opevnení od antických čias po renesanciu

Staroveké Grécko :

Panovnícke a útočištné motta sa vyvíjali od mladšej doby kamennej a to od opevnenej dediny s megarom obklopené kruhovou hradbou (Trója I) cez skupinu domov a brán v megaronovom schémate s členením na vnútorné a vonkajšie hradné nádvorie (Trója II), až po rozšírené mesto (trója VI) s novými hradbovými vežami postavenými koncentricky ku starej hradbe.

Mykény a Tiryns predstavujú typ panovníckeho výšinného hradu z doby bronzovej (akropolis) nad opevneným mestom pod ním. Ich schéma vychádzajúca z optického stupňovania, ako napríklad Trója II, pretrvávalo až do helénskej doby.

Najvýznamnejší výšinný hrad v Antike, Akropolis (z doby pred rokom 1200 pred Kristom) stratil koncom 6. storočia časť svojho opevnenia, a stal sa významnou antickou svätiňou. V perikleovskej dobe po roku 447, po zničení v dobe peloponézskych vojen, bol prestavaný na chrám v dnešnej známej podobe (Koch, 1998).

Rím :

Vojenský kastelbol jednotný typ rímskeho ľahko opevneného pochodového tábora, respektíve tábora légii chráneného valmi, hradbami a vežami, ktorý zabezpečoval ubytovanie rovnako veľkých vojenských jednotiek, a využitie vojenskej techniky overenej aj na iných miestach. Pozdĺžnu os tábora tvorila takzvaná Via Praetoria, zatiaľ čo Via Principalis oddeľovala užšiu praetenturu od retentúry. Na nej sa nachádzala uprostred hrázdnených ubytovní pre jednotky centrálna skupina budov: praetorium, kvuestura (palác legáta), arsenal, lazaret, a výcviková hala. Divadlo, amfiteáter, canabe (obchody, domy pre rodiny legionárov, remesníkov a obchodníkov) vznikali živelne mimo tábor a tvorili základy miest. Naproti tomu existovali mestá plánované podľa princípu kastelu (Koch, 1998).

Stredovek :

Falc, slovo vzniklo z latinského výrazu „palatium“. Rezidencie franských a nemeckých cisárov v stredoveku. Pretože neexistovalo žiadne stále vládne sídlo, obýval panovník postupne jednotlivé falce roztrúsené po celej ríši.

Hlavná budova: palas (aula regia) s viacpodlažnou sálou zaberajúcou jedno až tri podlažia, s kaplnkou, obytnou a hospodárskou budovou, niekedy tiež pisárska škola a ďalšie zariadenia. Celý areál bol obohnaný hradbou a priekopou. Usporiadanie jednotlivých častí objektu vychádzalo z rímskeho kastelu (stavebný sloh), potom ukazuje na germánsku kráľovskú halu, rímsku baziliku a byzantskú centrálnu stavbu. Z viac ako 100 falcou sa zachovali len niektoré zbytky (Ingelheim, okolo roku 780; Paderborn, 2. Stavba po r. 793; Cáchy, okolo r. 800; Goslar 11.-13. Storočie; Glenhausen 12. Storočie). Falce sa budovali v stávajúcich sídlach, respektíve mestách, alebo v ich blízkosti, alebo tvorili základ pre vývoj osád a miest (Koch, 1998).

Záhrady stredovekého hradu :

Stredoveké hrady, u ktorých prevládal zreteľ obranný, nemali vnútri hradieb dostatok plôch pre záhradu. Aj tu sa však našli miesta medzi budovami a hradbami úplne náhodné a závislé od terénneho reliéfu, na ktorých boli založené úžitkové záhrady, alebo „Hortus conclusus“ zvaný tiež niekedy „ružovou záhradou“. O túto obdobu kláštorného rajského dvora sa starala zámocká pani. „Hortus conclusus“ predchádza prvým renesančným gardiniettám, ktoré u nás vznikajú v 14. storočí na nepravidelných plochách prestavovaných stredovekých hradov. Rovnako ako v záhradách, meštianskych a kláštorných, tvorí stred hradnej záhrady studňa, fontána, alebo iba nádrž s vodou. Drevené plôtky lemujú drobné a pestro osadené záhony. Na odpočinok slúžia trávnaté lavičky na posedenie v besiedke porastenej ružami. Stredoveké ihrisko predstavovala lúka pod hradom, alebo za vodnou priekopou vyhradená rytierskym turnajom a hrám. V neskoršom stredoveku vznikali v susedstve hradnej lúky už celý súbor záhrad, ktoré nenašli miesto vnútri hradieb. Kvetinová lúka a záhrada pod hradom slúžila pod príznačným názvom „záhrada lásky“, najmä k hrám a laškovaniu dvornej mládeže. Ako ihrisko poznal stredovek lúku za hradbami miest, zvanú pratum. Na jej mieste boli neskoršie často zakladané, alebo verejnosti sprístupnené prvé mestské parky (viedenský Prater, madridské Prado a ďalšie) (Kavka,1970).

Renesancia :

Hrady vo Francúzku sa budovali, alebo zosilovali až do roku 1453, to znamená do konca storočnej vojny s Anglickom. Po odchode angličanov boli spravidla prestavované na zámky. Karol VIII. (1483-1498) povolal po svojom návrate z Talianska v roku 1495 na svoj dvor talianskych architektov a remeselníkov, avšak Talianska renesancia

zdomácnela vo Francúzsku až za vlády Františka I, (1515-1547), avšak so storočným oneskorením v tej dobe v Taliansku už začínal manýrismus. Jeho formy sa vo Francúzku miesili s gotickými reminiscenciami a vytvárali Francúzsky manýristický sloh :

- Väčšinou štokruhové nárožné veže
- Príkre strechy často redšie než kužeľovité, alebo prehnuté strechy veží, štíty s bohatým dekorom
- Trešné vikiere (luknary), ktoré prerážajú korunnú rímsu (Martainville, Chatilly), alebo prečnievajú (Blois, Chambord)
- Veľa komínov
- Členenie stien je skôr grafické než trojrozmerné; ploché úzke rímsy; pilastri ako rámovanie okien, alebo vytvárajúce kolmé pásy, spolu s oknami a vikierami, stĺpiky sú len výnimočne
- Obdĺžnikové, ešte neskorogotické, krížom členené okná, nbiěkedy s kruhovým oblúkom
- Zložený oblúk nad lodžiami, bránami a arkádami
- Mimoriadne bohatá výzdoba, ktorá nepôsobí ťažkopádne
- Hlavice stĺpov s rohom hojnosti, listami, putti, bustami pod oblúkovo prehnutým abakom

Od polovice 16. storočia preniká taliansky manýrismus do južného Nemecka. Určuje dekoratívne tvary zámockých stavieb aj mešťanských domov. Pokračovaním kastelového typu hradu s nárožnými vežami sa stal štvorkrídly zámok. Neskororenesančný zámok v Aschafenburgu už nemá do tej doby obvyklé nádvorné arkády; dánsky zámok Frederiksborg pripravoval svojim otvoreným predným priečelím trojkrídly barokný zámok. Podobne ako v radničných budovách sú tu vybudované veľké sály, zakryté plochým stropom so štukovanými alebo drevenými kazetami (Ambras/Tyrolsko, 1570), alebo zaklenuté valovou klenbou (Koch, 1998).

Hradné záhrady renesancie :

Významné sídla feudálnych panovníkov poskytovali v stredoveku pre záhradu spravidla malé a nepravidelné plôšky. Aj Pražský hrad, vybudovaný na natiahnutej ostrohe nad riekou Vltavou, poznal z prírody len terén, ako účinný obranný prvok pre rozvinutú architektonickú záhradu so stavebnými a sochárskymi dielami, nebol na jeho území

dostatok miesta. Zakladateľ záhrady, kráľ Ferdinand I., preto vybral pre záhradu pozemok za severným hradným priekopom, nový a dostatočne rozľahlý. Toto riešenie je príznačné pre mnohé záhrady 16. a 17. storočia. V strednej Európe vtedy vznikajú tri typy renesančných záhrad :

- Prvé sú zakladané na nepravidelných ploškách prestavovaných stredovekých hradov a kláštorov,
- Druhé vznikajú ako samostatný „libosad“ za hradbami
- A tretie zakladané u novovybudovaných zámkov a palácov, sú už architektonicky a pôdorysne späté s budovou panského sídla.

Pozoruhodné dispozície vznikali na panstvách Rožmberkú a pánú z Hradce. Záhrady v Jindřichovjě Hradci a v Telči sú príkladom prvého typu, nepravidelných renesančných záhrad, zakladaných u starších prestavovaných hradov a zámkov. Napriek tomu, že stratili svoj úpôvodný vzhľad, ich architektonický priestor a stavby sa zachovali a dokladajú nám rast bytového komfortu renesančného feudála (Kavka,1970).

Renesančný feudál opúšťa stredoveký hrad, usádza sa u svojich hospodárskych dvorov a na nové zámocké sídla. Obklopuje sa prepychom a komfortom, ku ktorému bezpodmienečne patrí záhrada a obore.

1.2 Zákon o štátnej pamiatkovej starostlivosti

Hrady a opevnenia sú súčasťou kultúrneho dedičstva národa a ako také podliehajú zákonu o štátnej pamiatkovej starostlivosti. Tento zákon zasahuje do súkromného vlastníctva fyzických, ale aj právnických osôb a obmedzuje ich práva nakladať so svojim hmotným majetkom. Tento zásah je oprávnený a môže byť vynútený, pretože kultúrne dedičstvo aj keď sa manifestuje ako súbor stavieb je dokladom minulosti národa a jeho histórie. Väčšina hradov a opevnení na území Českej republiky je kultúrnymi pamiatkami. Niektoré dostali status národnej kultúrnej pamiatky a podliehajú dôslednejšej kontrole a starostlivosti, ich úmyselné poškodzovanie alebo znehodnocovanie je trestným činom, a o ich obnovu sa musia postarať odborníci z rôznych odborov. Keďže štát významnou mierou obmedzuje práva vlastníkov na užívanie ich majetku na oplátku poskytuje odbornú a finančnú pomoc majiteľom

nehnutelností vyhlásených za kultúrne pamiatky alebo štátne kultúrne pamiatky, a tým vynahrádza zväčšené náklady na ich údržbu a rekonštrukcie. Po tom čo Česká republika ratifikovala Florentskú chartu a zapracovala jej výsledky do svojich zákonov sa za kultúrnu pamiatku považuje aj zeleň v okolí Nehnutelných kultúrnych pamiatok, alebo súbory zelene s historickým významom.

1.2.1 Základné ustanovenia

§ 1 Účel zákona

- (1) Štát chráni kultúrne pamiatky, ako neoddeliteľnou súčasťou kultúrneho dedičstva ľudu, svedectvo jeho dejín, významného činiteľa životného prostredia a nenahraditeľného bohatstva štátu. Účelom zákona je vytvoriť všestranné podmienky pre ďalšie prehlbovanie politicko-organizátorskej a kultúrno-výchovnej funkcie štátu pri starostlivosti o kultúrne pamiatky, o ich zachovanie, zprístupňovanie a vhodné využívanie, aby sa podielali na rozvoji kultúry, umenia, vedy a vzdelávania, formovania tradícií a vlastenectva, na estetickú výchovu a tým prispievali k ďalšiemu rozvoju spoločnosti.

§ 2 Kultúrne pamiatky

- (1) Za kultúrne pamiatky podľa tohto zákona prehlasuje ministerstvo kultúry Českej republiky (ďalej len „ministerstvo kultúry“) hmotné a nehmotné veci, prípadne ich súbory,
 - a) ktoré sú významnými dokladmi historického vývoja, životného spôsobu a prostredia spoločnosti od najstarších dôb do súčasnosti, ako prejavy tvorivých schopností a práce človeka z najrôznejších odborov ľudskej činnosti, pre ich hodnoty revolučné, historické, umelecké, vedecké a technické,
 - b) ktoré majú priamy vzťah k významným osobnostiam a historickým udalostiam.
- (2) Súbory vecí podľa odstavca 1 sa prehlasujú za kultúrne pamiatky, i keď niektoré veci v nich nie sú kultúrnymi pamiatkami.

§ 4 Národné kultúrne pamiatky

- (1) Kultúrne pamiatky, ktoré tvoria najvýznamnejšiu súčasť kultúrneho bohatstva národa, prehlasuje vláda Českej republiky nariadením za národné kultúrne pamiatky a ustanoví podmienky ich ochrany.

Vláda Českej republiky nariadením stanoví všeobecné podmienky zabezpečenia štátnej pamiatkovej starostlivosti o národné kultúrne pamiatky. (20/1987 Sb.Z.)

1.2.2 Starostlivosť o kultúrne pamiatky

§ 9 Ochrana a užívanie kultúrnych pamiatok

- (1) Vlastník kultúrnej pamiatky je povinný na vlastné náklady starať sa o jej zachovanie, udržiavať ju v dobrom stave a chrániť ju pred ohrozením, poškodením, znehodnotením, alebo odcudzením. Kultúrnu pamiatku je povinný užívať iba spôsobom, ktorý odpovedá jej kultúrno politickému významu, pamiatkovej hodnote a technickému stavu. Ak je kultúrna pamiatka v štátnom vlastníctve, je povinnosťou organizácie, ktorá kultúrnu pamiatku spravuje, alebo ju užíva, alebo ju má vo vlastníctve a jej nadriadeného orgánu vytvárať pre plnenie uvedených povinností všetky potrebné predpoklady.
- (2) Organizácie a občania, aj keď nie sú vlastníckymi kultúrnych pamiatok, sú povinní si počínať tak, aby nespôsobili nepriaznivé zmeny stavu kultúrnych pamiatok, alebo ich prostredia a neohrozovali zachovanie a vhodné spoločenské uplatnenie kultúrnych pamiatok. (20/1987 Sb.Z.)

1.2.3 Obnova kultúrnych pamiatok

Obnova kultúrnych pamiatok je z hľadiska finančných požiadaviek veľmi náročná. Pri ich obnove sa zväčša nesmú používať moderné materiály a postupy, ale musia byť dodržané presné pravidlá historickej obnovy z dôvodov zachovania čo najväčšej autenticity, nielen stavby ale aj zelene v jej okolí. S obnovou zelenej zložky kultúrnej pamiatky môžu vyvstať aj iné problémy, ako napríklad zachovanie pôvodných historicky hodnotných prvkov (ako napríklad pamätných stromov, alejí ...), ktoré svojou mechanickou stabilitou môžu ohrozovať zdravie a život ľudí, ale aj stabilitu budov či iné technické prvky týchto objektov. Preto je potrebné, aby každý plánovaný zásah do týchto historicky významných objektov bol vypracovaný a schválený príslušným úradom. To sa týka aj objektov, ktoré neboli zapísané ako kultúrne pamiatky, ale nachádzajú sa v ochrannej zóne tejto pamiatky.

§ 14 Obnova kultúrnych pamiatok

- (1) Ak uvažuje vlastník kultúrnej pamiatky vykonať údržbu, opravu, rekonštrukciu, reštaurovanie alebo inú úpravu kultúrnej pamiatky, alebo jej prostredia (ďalej len „obnova“), je povinný si dopredu vyžiadať záväzné stanovisko obecného úradu s rozšírenou pôsobnosťou, a ak ide o národnú kultúrnu pamiatku záväzné stanovisko krajského úradu.
- (2) Vlastník (správca, užívateľ) nehnuteľnosti, ktorá nie je kultúrnou pamiatkou, ale je v pamiatkovej zóne, alebo v ochrannom pásme nehnuteľnej kultúrnej pamiatky, nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky, pamiatkovej rezervácie, alebo pamiatkovej zóny (§17) je povinný k zamýšľanej stavbe, zmene stavby, terénnym úpravám, umiestneným alebo odstránením zariadenia, odstránením

stavby, úprave drevín, alebo udržiavacím prácam na tejto nehnuteľnosti si popredu vyžiadať záväzné stanovisko obecného úradu obce s rozšírenou pôsobnosťou, ak nie je táto jeho povinnosť podľa tohto zákona vylúčená. (§ 6a, § 17)

- (3) V záväznom stanovisku podľa odstavcov 1 a 2 sa vyjadrí, či práce tam uvedené sú z hľadiska záujmov štátnej pamiatkovej starostlivosti prípustné a stanovia sa základné podmienky, za ktorých možno tieto práce pripravovať a realizovať. Základné podmienky musia vychádzať zo súčasného stavu poznania kultúrno – historických hodnôt, ktoré je potrebné zachovať pri realizácii zamýšľaného zámeru.
- (7) Prípravnú a projektovú dokumentáciu obnovy nehnuteľnej kultúrnej pamiatky alebo stavby, zmeny stavby, terénnych úprav, umiestnenie alebo odstránenie zariadenia, odstránenie stavby, úpravy drevín, alebo udržiavacích prác na nehnuteľnosti podľa odstavca 2 vlastník kultúrnej pamiatky, alebo projektant prejedná v priebehu spracovania s odbornou organizáciou štátnej pamiatkovej starostlivosti z hľadiska splnenia podmienok záväzného stanoviska podľa odstavcov 1 a 2. Pri prejednávaní poskytuje odborná organizácia štátnej pamiatkovej starostlivosti potrebné podklady, informácie a odbornú pomoc. Ku každému dokončenému stupňu dokumentácie spracuje odborná organizácia štátnej pamiatkovej starostlivosti písomné vyjadrenie ako podklad pre záväzné stanovisko obecného úradu obce s rozšírenou pôsobnosťou, ak ide o nehnuteľnú národnú kultúrnu pamiatku, ako podklad pre záväzné stanovisko krajského úradu. (20/1987 Sb.Z.)

1.2.4 Príspevok na zachovanie kultúrnej pamiatky

Keďže kultúrna pamiatka je súčasťou kultúrneho dedičstva národa, štát za určitých podmienok môže poskytnúť vlastníkovi alebo správcovi finančné prostriedky na jej udržiavanie a rekonštrukciu. Kultúrna pamiatka však nesmie byť využívaná len pre vlastné obohatenie a musí byť sprístupnená verejnosti.

§ 16 Príspevok na zachovanie a obnovu kultúrnej pamiatky

- (1) Vlastníkovi kultúrnej pamiatky môže obec, alebo kraj na jeho žiadosť poskytnúť zo svojich rozpočtových prostriedkov, ak ide o zvlášť odôvodnený prípad, príspevok na zvýšené náklady spojené so zachovaním, alebo obnovou kultúrnej pamiatky za účelom jej účinnejšieho spoločenského uplatnenia. Príspevok môže poskytnúť aj vtedy, ak nemôže vlastník kultúrnej pamiatky uhradiť z vlastných prostriedkov náklady spojené so zachovaním alebo obnovou kultúrnej pamiatky.
- (2) V prípade mimoriadneho spoločenského záujmu na zachovanie kultúrnej pamiatky môže na obnovu kultúrnej pamiatky poskytnúť zo štátneho rozpočtu príspevok ministerstvo kultúry buď priamo, alebo prostredníctvom krajského úradu, alebo prostredníctvom obecného úradu s rozšírenou pôsobnosťou.

-
- (3) Podrobnosti o poskytovaní príspevku na zachovanie a obnovu kultúrnej pamiatky stanoví obecno záväzný právny predpis. (20/1987 Sb.Z.)

1.2.5 Vyhláška Ministerstva kultúry Českej republiky

Kritéria potrebné pre získanie finančnej podpory zo štátneho rozpočtu vymedzuje vyhláška Ministerstva kultúry Českej republiky vydaná a upravovaná vládou Českej republiky.

§ 12

- (1) Za zvlášť odôvodnený prípad, v ktorom môže vlastníkovi kultúrnej pamiatky na jeho žiadosť obec, alebo kraj poskytnúť príspevok na zvýšené náklady spojené so zachovaním, alebo obnovou kultúrnej pamiatky, sa považuje najmä taký prípad, kedy kultúrna pamiatka, poprípade jej časť
- a) je v zlom technickom stave, pokiaľ tento stav nebol zavinený vlastníkom kultúrnej pamiatky,
 - b) je využívaná a prístupnená, alebo vystavená verejnosti pre kultúrno-vzdelávacie, alebo náboženské účely,
 - c) nachádza sa v pohľadovo významnej polohe, alebo
 - d) je ojedinelou kultúrnou pamiatkou svojho druhu, nachádzajúcou sa v územnom obvode krajského úradu, alebo obecného úradu obce s rozšírenou pôsobnosťou
- (2) Za prípad, v ktorom vlastník kultúrnej pamiatky nemôže uhradiť z vlastných prostriedkov náklady spojené so zachovaním, alebo obnovou kultúrnej pamiatky sa považuje taký prípad, kedy príjmy a prípadné hospodárske výrobky vlastníka kultúrnej pamiatky za posledné tri roky boli menšie než polovica nákladov potrebných na zachovanie, alebo obnovu kultúrnej pamiatky v príslušnom kalendárnom roku.

§ 13

- (1) Za prípad mimoriadneho spoločenského záujmu na zachovaní kultúrnej pamiatky, v ktorej môže na obnovu kultúrnej pamiatky poskytnúť príspevok ministerstvo kultúry, sa považuje taký prípad, kedy kultúrna pamiatka
- a) Je prehlásená za národnú kultúrnu pamiatku,
 - b) Je zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva, alebo tvorí súčasť súborov kultúrnych pamiatok a ich dochovaného historického prostredia, ktorý je zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva,
 - c) Je v havarijnom technickom stave, pokiaľ tento stav nebol zavinený vlastníkom kultúrnej pamiatky,

-
- d) Je sprístupnená alebo vystavená verejnosti pre kultúrno-vzdelávacie, alebo náboženské účely,
 - e) Tvorí významnú dominantu obce alebo mesta, poprípade krajinného celku,
 - f) Je ojedinelou kultúrnou pamiatkou svojho druhu na území Českej republiky, alebo
 - g) Je zaradená do špecializovaných programov ministerstva kultúry na úseku štátnej pamiatkovej starostlivosti. (Vyhláška ministerstva kultúry České socialistické republiky ze dne 26. dubna 1988)

1.2.6 Možnosti získania dodatočných finančných prostriedkov

Okrem vlastných finančných prostriedkov a podpory od lokálnych úradov môže vlastník kultúrnej pamiatky požiadať aj o finančnú pomoc z rôznych operačných programov Európskej únie a ich pridružených štátov ako Nórsko, Švajčiarsko a iné. Každý takýto program má vlastné podmienky pre vyplatenie danej pomoci a tiež rozdielne možnosti a obmedzenia ich využitia. Väčšina týchto programov sa zameriava na rozvoj infraštruktúry a turistického ruchu napojeného priamo na kultúrne pamiatky, ale aj na ich obnovu a zachovanie dokladov histórie vývoja daného regiónu. Rozvoj turistického ruchu je najmä pre hrady a opevnenia životne dôležitý, pretože valná väčšina príjmov závisí od návštevnosti objektov. Získané finančné prostriedky však zväčša pokrývajú len náklady na prevádzku týchto objektov a neposkytujú dostatočné výnosy pre ich opravy a uchovavanie v dobrom technickom stave. Práve z týchto dôvodov je znalosť možností a ich aktívne využívanie nevyhnutnosťou pre zachovanie a zveľaďovanie kultúrneho dedičstva národa.

Štrukturálne fondy – Regionálny operačný program

Na obdobie 2007-2013 s tým, že realizácia končí v roku 2015. Na základe výzvy môžu vlastníci žiadať o nenávratné finančné prostriedky. Program garantuje MVaRR-SR a z priorit sa týka pamiatkového fondu Prioritná os č. 3 - Posilnenie kultúrneho potenciálu regiónov a Infraštruktúra cestovného ruchu.

Opatrenie č. 3.1. Posilnenie kultúrneho potenciálu regiónov

Oprávnené aktivity:

3.1.1 rekonštrukcia, rozširovanie a modernizácia existujúcich pamäťových a fondových inštitúcií (knižnice, múzea a galérie). Objekt nemusí byť nehnuteľná národná kultúrna pamiatka (ďalej len nehnuteľná NKP).

3.1.2 obnova nevyužívaných, resp. nevhodne využívaných stavebných objektov evidovaných v registri NhKP, vo vlastníctve verejného sektora.

3.1.3 cieľ využitia: na kultúrno- spoločenské a osvetové účely v obciach identifikovaných ako tzv. póly rastu (zoznam obcí na www.build.gov.sk a www.nsrr.sk).

3.1.4 revitalizácia priľahlých historických parkov v areáli vyššie uvedených NhNKP.

3.1.5 obstaranie vybavenia vrátane informačno-komunikačných technológií vybavenia.

Opatrenie č. 3.2. Podpora a rozvoj infraštruktúry cestovného ruchu

Oprávnené aktivity:

Opatrenie sa týka iba tých NhKP, ktoré sa využívajú v kultúrno- poznávacom turizme, nachádzajú sa na území stanovenom Novou stratégiou cestovného ruchu SR do roku 2013, sú definované ako územia s medzinárodným a národným významom a ako územia v regióne vyššej kategórie ako príslušný región

Operačný program cezhraničnej spolupráce SR- ČR 2007- 2013

Prioritná os 1 Podpora sociokultúrneho a hospodárskeho rozvoja cezhraničného regiónu a spolupráce, oblasť podpory 1.5 Rozvoj cezhraničného turizmu umožňuje rekonštrukciu historických, kultúrnych, technických a prírodných objektov v prospech rozvoja turizmu. Gestorom je MVRR-SR

Oprávnené aktivity: investičné náklady na rekonštrukciu historických objektov s cieľom ich turistického či kultúrneho využitia. Je teda možná rekonštrukcia historických, kultúrnych, technických a prírodných objektov v prospech rozvoja turizmu.

Oprávnení prijímatelia: právnické osoby: štát, samospráva a nimi zriadené organizácie, obč. združenia, cirkev a pod.

Podrobnejšie informácie: www.sk-cz.eu

Iné prostriedky, ktoré pridáva Úrad vlády ČR

NÓRSKY FINANČNÝ MECHANIZMUS (NFM)

Oprávnené aktivity: pozri www.eeagrants.cz Doba realizácie : 30. 4. 2011

Prijímatelia: malí a strední podnikatelia (do 250 zamestnancov a majú ročný obrat nepresahujúci 50 miliónov EURO). Žiadať nemôže samospráva a ani nimi zriadené organizácie!

ŠVAJČIARSKY FINANČNÝ MECHANIZMUS

V 1. programe: Bezpečnosť a stabilita reforiem v podprograme Iniciatívy regionálneho rozvoja v okrajových a znevýhodnených regiónoch umožňuje oprávnený projekt na mobilizáciu potenciálu cestovného ruchu, najmä ekoturistika, športy, kultúrne dedičstvo. Garantom je Úrad vlády-SR. www.sfm.vlada.gov.sk

Oprávnení prijímatelia: predpokladá sa iba štátny a verejný sektor.

PROGRAM EÚ „KULTÚRA“.

Program „Kultúra“ je programom Európskej únie, v ktorom v rokoch 2007 – 2013 sa uvoľní 400 miliónov eur z rozpočtu únie aj na obnovu kultúrneho dedičstva.

Podmienka je zmluva najmenej troch (podprogram Projekty spolupráce,) alebo šiestich štátov (podprogram Viacročné projekty spolupráce) prostredníctvom organizácii s právnou subjektivitou (aj súkromných), ktoré sú založené na neziskovej báze (múzea, galérie, nadácie...) a pôsobia aj v oblasti kultúry. Súkromné osoby nemôžu žiadať grant.

Finančná podpora nesmie presiahnuť 50 % rozpočtu na projekt a musí byť v rozpätí od 200 000 do 500 000 eur ročne. Na 50 % finančných zdrojov sa okrem žiadateľa môžu podieľať aj organizácie zo zahraničia, s ktorými sa dohodla spolupráca na projekte.

Cieľom projektu musí byť kultúrna aktivita, napr. sprístupnenie objektu verejnosti a pod.

Žiadosti sa podávajú k 1. októbru daného roka.(Zdroj 1)

1.2.7 Organizačné usporiadanie štátnej pamiatkovej starostlivosti

Vykonávanie pamiatkovej starostlivosti na kultúrnych pamiatkach majú za úlohu orgány a organizácie štátnej pamiatkovej starostlivosti. Väčšina týchto organizácií neplní len jednu úlohu, ale kumuluje viacero úloh v rámci svojej pôsobnosti.

§ 25 Orgány a organizácie štátnej pamiatkovej starostlivosti

-
- (1) Štátnu pamiatkovú starostlivosť vykonávajú orgány štátnej pamiatkovej starostlivosti, ktorými sú Ministerstvo kultúry, krajské úrady a obecné úrady obcí s rozšírenou pôsobnosťou.
 - (2) Ministerstvu kultúry je podriadená odborná organizácia štátnej pamiatkovej starostlivosti
 - (3) Orgány štátnej pamiatkovej starostlivosti v spolupráci s ostatnými orgánmi štátnej správy a za odbornej pomoci organizácií štátnej pamiatkovej starostlivosti, vedeckých, umeleckých a ďalších odborných organizácií a ústavou dbajú, aby sa štátna pamiatková starostlivosť zabezpečovala plánovane, komplexne a diferencovane a v súlade s dlhodobou koncepciou jej rozvoja.

§ 26 Ministerstvo kultúry

- (1) Ministerstvo kultúry je ústredným orgánom štátnej správy pre kultúrne pamiatky v Českej republike.

§ 27 Pamiatková inšpekcia

- (1) Ministerstvo kultúry zriaďuje pamiatkovú inšpekciu ako svoj špecializovaný kontrolný orgán v odbore štátnej pamiatkovej starostlivosti. Hlavným poslaním pamiatkovej inšpekcie je vykonávať ústredný dozor nad dodržiavaním tohto zákona a predpisov vydaných k jeho prevedení.

§ 32 Odborná organizácia štátnej pamiatkovej starostlivosti

- (1) Odborná organizácia štátnej pamiatkovej starostlivosti je organizácia pre výkon a koordináciu všetkej odbornej činnosti v odbore štátnej pamiatkovej starostlivosti k zabezpečeniu jednoty kultúrno-politických zámerov a ideovo metodických, ekonomických a technických hľadísk, ako aj perspektívneho rozvoja štátnej pamiatkovej starostlivosti. (20/1987 Sb.Z.)

1.3 História pamiatkovej starostlivosti

Pietny vzťah spoločnosti ku kultúrnemu dedičstvu a snahy o uchovanie jeho vybraných častí siahajú hlboko do minulosti. Príklady zberateľstva a uchovávaní starých výtvarných a stavebných diel poznáme už z antiky (rímske zberateľstvo, ptolemájovské rekonštrukcie egyptských chrámov atď.). V stredoveku sa k nim pridal kult ostatkov svätých a uctievanie milostných mariánskych sôch a obrazov.

Prvou veľkou kultúrnou epochou, ktorá poznala pamiatkovú starostlivosť v novodobom zmysle, bola renesancia. Jej umelecký individualizmus viedol k presvedčeniu o jedinečnosti, nenapodobiteľnosti a teda nenahraditeľnosti individuálnych diel veľkých umelcov a odtiaľ k potrebe ich trvalo uchovať. Ich obdiv k rímskej antike viedol ku

štúdiu antických pamiatok (brunelleschi, Donatello, Alberti atď.), ale aj k prvým opatreniam na ich uchovanie (bula Pia II, Rafael ustavený Levom X. prvým úradným konzervátorom). Záujem spoločnosti o umelecké dedičstvo bol však obmedzený na úzku vrstvu spoločenských a intelektuálnych elít a bol veľmi selektívny.

Ďalší vývoj vzťahu spoločnosti k pamiatkam najviac ovplyvnilo osvietenectvo a jeho spoločenský dopad. Išlo najmä o obrovský rozvoj rady vedných odborov ako história, archeológia a následne dejín umenia (Johann Joachim Winckelmann). Veľká francúzska revolúcia priniesla myšlienku zodpovednosti štátu za kultúrne bohatstvo (patrimónia) národa, potrebu jeho inventarizácie, uchovávanie a sprístupnenie. Priemyselná revolúcia a jej negatívne sprievodné javy na životnom prostredí viedli k pocitu straty a potrebe ochrany. Socialistické hnutie dodalo ideu obmedzenia súkromných vlastníckych práv z titulu celospoločenského záujmu.

Vďaka synergickému pôsobeniu všetkých týchto dejinných činiteľov došlo v priebehu 1. polovice 19. storočia takmer súčasne ku dvom navzájom súvisiacim javom :

- Vytvára sa inštitucionálne a niekde aj legislatívne zakotvená štátna ochrana pamiatok (v Rakúsko-Uhorsku Centrálna komisia pre prieskum a uchovanie stavebných a umeleckých pamiatok so sídlom vo Viedni, 1850)
- Dobová architektonická a umelecká tvorba sa dobrovoľne zriekla úsilia o sebe vlastný štýl či sloh. Nastala pol storočia trvajúca éra historizmov a štýlových revivalov (neogotika, neorenesancia, neobarok a iné)

V starostlivosti o pamiatky sa okolo roku 1850 proti sebe vyhranili dva protistojné myšlienkové trendy. Prvý je označovaný ako puristické reštaurovanie. Spočívalo v „očisťovaní“ pamiatok od mladších slohových doplnkov a v ich prestavbách a dostavbách v dobovo modernom štýle (historizmus) do fiktívnej úplnosti a štýlovej jednoty (hlavným predstaviteľom bol Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc) protichodný smer akcentoval hodnotu, vek pamiatky, a namiesto dostavieb požadoval preventívnu starostlivosť, údržbu a konzerváciu dochovaného stavu (hlavnými predstaviteľmi boli John Ruskin a William Morris). Prvý smer po celú 2. polovicu 19. storočia prevládal v Čechách, napríklad v prácach Friedricha Schmidta a Josefa Mockera (dostavba katedrály sv. Víta v Prahe, chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře, hradu Karlštejn).

K radikálnej premene došlo až okolo roku 1900. Architektúra a design postupne opustili historizmus. Rodiaca sa ranná moderna v podobe Art Nouveau, Jugendstil a secesie usiluje vytvoriť dobe vlastné, na historických slohoch nezávislé umenie. Takmer súčasne nemenej radikálne premenila aj teória a prax pamiatkovej starostlivosti. Predošlý

historizmus a purizmus v nej postupne nahradzuje zvedečtenie a modernizmus. Vedúcu úlohu v tom získavajú historici umenia, ktorí v hodnotení umeleckých diel zavrhnú predošlý estetický dogmatizmus v prospech evolučného pozerania na umenie minulosti a uznanie rovnakého významu a nezastupiteľnosti všetkých jej slohových prejavov. Modernizmus a požadované zvedečtenie pamiatkovej starostlivosti vyústili v Čechách v desiatych až tridsiatych rokoch 20. storočia do novej doktríny. Možno ju označiť za analyticko-modernistickú.

Paralelne s úsilím zakladateľov tzv. Českej reštaurátorskej školy Vinca Kramáře a Bohuslava Slánskeho prezentovať celistvosť poškodených výtvarných diel pomocou takzvaných reversibilných napodobivých retuší, vystúpil proti analytickej metóde konzervácie architektonických pamiatok historik umenia a pamiatkár Václav Wagner. Jeho holistický prístup označovaný ako syntetická metóda rešpektoval celistvosť a výtvarný ráz najmladšej fázy stavebného vývoja pamiatky a u doplnkov opäť pripustil návrat k historickým tvarom.

Ďalší vývoj pamiatkovej teórie aj praxe smeroval v druhej polovici 20. storočia k paralelnému užitiu oboch protistojných prístupov. Tento proces následne vyústil v dnešný metodický pluralizmus. Voľba prístupu je dnes založená na prieskume a poznaní individuálnych hodnôt pamiatky. Tá je neopakovateľnou umeleckou štruktúrou, aj historickým dokladom vyžadujúcim vždy individuálne zvažovaný metodický prístup zohľadňujúci aj jej súčasnú funkciu.

Cez naznačenú vývojovú premenlivosť spoločenského vnímania hodnôt pamiatok, aj voľby ciest k ich uchovávaniu, môžeme v tomto nekončiacom procese nájsť určité konštantné zovšeobecniteľné princípy. Po prvý krát boli ucelené formulované v medzinárodnej takzvanej Benátskej charte z roku 1964. Doplnené pre oblasť pamiatkového urbanizmu Washingtonskou chartou z roku 1978 a pre oblasť historickej zelene Florentskou chartou z roku 1982.(Zdroj 2)

2 Cieľ práce

Cieľom BP je zhromaždiť informácie z úpravy podobných objektov a na vybranom objekte navrhnúť krajinárske úpravy tak, aby bol objekt začlenený vhodne do krajiny pri rešpektovaní všetkých environmentálnych potrieb.

3 Materiál a metodika

3.1 Materiál

Odborná literatúra zo súkromných zdrojov a z knižnice v Skalici, Brne a Nitre

Historické podklady hradu Frýdlant, mapy, rytiny, obrázky, kolority

Výpis z katastra nehnuteľností Českej republiky

Informácie získané terénnym prieskumom

Informácie z internetu

Vlastná fotodokumentácia

3.2 Metodika

Štúdium danej problematiky za využitia všetkých mediálnych zdrojov

Vypracovanie literárnej rešerš o danej problematike na základe dostupných zdrojov uvedených v kapitole 7 Zoznam použitej literatúry

Výber vhodného objektu

Vypracovanie analýz na základe získaných poznatkov a dokladov

Terénny prieskum

Vypracovanie podrobnej inventarizácie drevín na riešenom území

Vyhotovenie vlastnej fotodokumentácie daného objektu

Spracovanie všetkých získaných údajov do digitálnej formy (Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft powerpoint)

Návrh, tvorba výkresovej dokumentácie

3.2.1 Inventarizácia drevín – metodika hodnotenia stromov

Oddelenie:

Pre jednoduchšiu orientáciu na mapových výkresoch inventarizácie bol areál hradu Frýdlant rozdelený do oddelení

Poradové číslo jedinca:

Každý z hodnotených jedincov je v inventarizačných tabuľkách, ale aj na výkresovej časti vedený pod konkrétnym poradovým číslom

Taxon:

Názov taxónu je uvedený podľa Rollof, R. et Beartles, A.: Geholze. Ulmer Stuttgart, 1996

Výška jedinca, šírka koruny:

Výška jedinca je meraná pomocou výškomeru, šírka koruny je vypočítaná z dvoch na seba kolmých priemetov koruny

Výčetná hrúbka kmeňa:

Hrúbka (priemer) kmeňa meraný vo výške 1,3 m od zeme v celých centimetroch. Hrúbka je meraná kolmo na kmeň, na svahovitom teréne je výška od zeme stanovená v mieste osi stromu. Výčetná hrúbka u viackmenných jedincov je súčtom priemerov jednotlivých kmeňov (v poznámke je uvedené: 3-kmeň (15,25,26)).

Vekové štádium :

Tab. 1[Bodové hodnotenie vekového štádia]

Vekové štádium	Označenie	Charakteristické znaky	Poznámka
1	Nová výsadba	prevládajú znaky a prejavy vzchádzania na stanovisku	Obdobne platí aj pre jedince zapestované z nárastov
2	Odrastnutá výsadba	ujatá výsadba doposiaľ nestabilizovaná znaky intenzívnej starostlivosti alebo jej absencie, zakladanie architektúry koruny	Podobne u jedincov zapestovaných z nárastov prevládajú znaky spojené so zakladaním primárnej štruktúry koruny
3	Stabilizovaný, dospelý jedinec	Dotváranie typických charakteristických znakov pre daného jedinca (habitus, borka) výrazný predlžovací rast, často začiatok plodnosti	
4	Dospelý jedinec	vyvinutý jedinec s charakteristickými znakmi taxónu	rozlíšenie tretieho a štvrtého vekového štádia je často komplikované, je nutné prihliadnuť ku zvláštnostiam jednotlivých taxónov

5	Prestárnutý jedinec	rozpad štruktúry jedinca s doprevádzajúcimi prejavmi (úbytok kostrových vetví, nástup prirodzených)	
----------	----------------------------	---	--

Vitalita:

Fyziologickú zložku vitality charakterizuje olístenie, architektúra/štruktúra koruny, zdravotný stav, prípadne výskyt výmladkov. Biomechanickú zložku vitality charakterizujú poranenia, hniloby a dutiny, nepriaznivo umiestnené ťažisko, chybné vetvy.

Bodové hodnotenie vitality v stupnici:

- Stupeň 1 stromy plno vitálne
- Stupeň 2 stromy s mierne zníženou vitalitou, prejavy zníženej vitality môžu byť dočasné
- Stupeň 3 stromy so stredne zníženou vitalitou, pri obmedzeniach vonkajších negatívnych vplyvov možno očakávať čiastočné zlepšenie
- Stupeň 4 stromy so silne zníženou vitalitou, alebo s minimálnymi prejavmi fyziologickej vitality, pri obmedzeniach vonkajších negatívnych vplyvov nemožno očakávať čiastočné zlepšenie
- Stupeň 5 stromy bez prejavov fyziologickej vitality

Zdravotný stav:

Bodové zhodnotenie celkového zdravotného stavu v stupnici

- Stupeň 1 stromy bez poškodenia, predpoklad dlhodobej existencie
- Stupeň 2 stromy mierne poškodené, existencia nie je bezprostredne ohrozená
- Stupeň 3 stromy výrazne poškodené, existencia je behom strednodobého horizontu ohrozená
- Stupeň 4 stromy silne poškodené, existencia je behom pomerne krátkého obdobia ohrozená
- Stupeň 5 stromy veľmi silne poškodené, existencia je bezprostredne ohrozená

Výskyt dutín, húb a hnilôb:

Bodové hodnotenie celkového výskytu dutín, húb a hnilôb v stupnici :

Stupeň 1	stromy bez viditeľných prejavov dutín, húb, hnilôb
Stupeň 2	začiatkové štádia tvorby dutín (mokvanie v rozvetveniach), drobné dutiny po vetvách
Stupeň 3	kmeňové dutiny (tvrdá hniloba) neohrozujúce jedinca, časté dutiny v korune, veľmi častý výskyt drobných dutín
Stupeň 4	kmeňové dutiny (mäkká hniloba, plodnice) ohrozujúce jedinca, veľké dutiny v korune, alebo pri vetvení v nábehu, existencia je behom pomerne krátkého obdobia ohrozená
Stupeň 5	torzo stromu – odlámané kostrové vetvy, strom je stabilizovaný

Výskyt suchých vetiev:

Bodové hodnotenie celkového výskytu suchých vetiev v supnici :

Stupeň 1	0 -10 % koruny
Stupeň 2	10 – 20 % koruny
Stupeň 3	10 – 20 % koruny
Stupeň 4	40 – 70 % koruny
Stupeň 5	70 – 100 % koruny

Mechanická stabilita:

Bodové hodnotenie celkovej mechanickej stability v stupnici :

Stupeň 1	stromy plno mechanicky stabilné
Stupeň 2	stromy s mierne zníženou mechanickou stabilitou, neohrozujúce ani jedincov, ani dopravu
Stupeň 3	stromy so stredne zníženou mechanickou stabilitou, pri obmedzení vonkajších negatívnych vplyvov môžeme očakávať čiastočné zlepšenie
Stupeň 4	stromy so silne zníženou mechanickou stabilitou, hrozí nebezpečie pádu v strednodobom horizonte, alebo pri živej udalosti, (riziko pádu kostrových vetiev, rozsiahly defekt – pokiaľ nie je možná sanácia defektu, nutné odstránenie stromu)

Stupeň 5 stromy mechanicky nestabilné s akútnou hrozbou pádu – havárijný jedinec (rozpadajúca sa koruna či kmeň)

Sadovnícka hodnota:

- Stupeň 1 veľmi hodnotný strom, úplne zdravý, plno vitálny, typický habitus a charakteristické znaky príslušného taxónu, pestovateľsky plnohodnotný
- Stupeň 2 nadpriemerne hodnotný strom, plno odpovedajúci pestovateľským a kompozičným potrebám, prevládajú charakteristické znaky príslušného taxónu, strom vitálny, zdravý, prípadné nedostatky významne neznižujú jeho hodnotu
- Stupeň 3 priemerne hodnotný strom s predpokladom strednej až dlhodobej existencie, prípadne so zníženou vitalitou a zdravotným stavom, pestovateľsky alebo kompozične využiteľný, všetky stromy 1 a 2 vekového štádia – plno vitálne, zdravé s typickými znakmi taxónu
- Stupeň 4 podpriemerne hodnotný strom obvykle s predpokladom pomerne krátkodobej existencie (približne do 20-25 rokov), pestovateľsky neperspektívny jedinec
- Stupeň 5 veľmi málo hodnotný strom, jedinec odumierajúci alebo odumretý, chýbajú predpoklady aj pre krátkodobú existenciu. Do tejto kategórie radíme aj exempláre, ktoré je treba okamžite odstrániť z bezpečnostných a fytopatologických dôvodov.

Priemer pňa :

Priemer pňa tesne nad povrchom zeme udávaný v cm.

Cena:

Vyčíslená cena práce v Kč bez DPH

3.2.2 Metodika hodnotenia skupín kríkov

Poradové číslo skupiny a jednotlivé taxóny: ako sme uviedli v kapitole 3.2.1

Pomerné zastúpenie taxónov v skupine: plošný podiel na celkovej ploche vegetačného prvku

Priemerná výška skupiny: udávaná v metroch (m)

Plocha skupiny: udávaná v metroch štvorcových (m²)

Návrh pestovateľských opatrení: ako sme uviedli v kapitole 3.2.1

3.2.3 Metodika hodnotenia skupín náletov

Poradové číslo skupiny a jednotlivé taxóny: ako sme uviedli v kapitole 3.2.1

Pomerné zastúpenie taxónov v skupine: plošný podiel na celkovej ploche vegetačného prvku

Priemerná výška skupiny: udávaná v metroch (m)

Plocha skupiny: udávaná v metroch štvorcových (m²)

Ďalšia využiteľnosť:

Stupeň 1 plno využiteľný

Stupeň 2 čiastočne využiteľný

Stupeň 3 nevyužiteľný

Návrh pestovateľských opatrení: ako sme uviedli v kapitole 3.2.1

Percento plochy k asanácii: percentuálne množstvo jedincov navrhnutých na odstránenie

Plocha k asanácii (m²): plocha v metroch štvorcových (m²), na ktorej je navrhnuté odstránenie náletu

3.2.4 Metodika hodnotenia zostávajúcich pňov

Označenie: označenie pňa v mape je dané podľa tabuľky a priemerom pňa

Priemer pňa (cm): priemer pňa v centimetroch (cm)

Frézovanie: 1 – frézovať, 0 – nefrézovať

Plocha (zakladania trávniku po frézovaní pňa) m²: plocha po odfrézovaní pňa určená na založenie trávniku.

3.2.5 Popis navrhovaných pestovateľských opatrení

Tab. 2[rez stromov]

kód	technológia	subkód	popis
RV	Rez výchovný		Rez mladého stromu za účelom zapestovania jeho koruny. Cieľom je založenie tvarovo charakteristickej koruny pre daný druh či kultivar a prispôsobenie funkčným požiadavkám stanovišťa (napr. úpravou podchodnej, podjazdnej výšky, redukciou koruny smerom k budovám, verejnému osvetleniu či iným prekážkam)
RZ	Rez zdravotný		Rez zameraný na riešenie zdravotného stavu stromu. Odstraňujú sa predovšetkým vetvy suché, vitalitne oslabené, nevhodné z hľadiska architektúry koruny, krížiace sa, infikované či napadnuté škodcami, rizikové z hľadiska prevádzkovej bezpečnosti. To všetko pri zachovaní charakteristického habitu daného taxónu. Zdravotný rez primárne rieši ciele rezu bezpečnostného.
RR	Rez redukčný		Rez znižujúci objem koruny alebo skraccujúci vetvy. Nezahrňuje rez zdravotný. Zásah musí byť prevedený citlivo pri zachovaní druhovo charakteristického habitu ošetrovaného jedinca a maximálne prispôsobenie veľkosti a tvaru koruny funkčným požiadavkám stanovišťa.
		SP	Redukčný rez smerom k prekážke
		OR	Redukčný rez obvodový za účelom zníženia ťažiska koruny za účelom stabilizácie stromu

		SR	Zosadzovací rez (hlboký rez kostrového vetvenia, ktorý výrazne prevyšuje obvodovú redukciu - je možné realizovať výhradne u krátkovekých drevín s výbornou kmeňovou výmladnosťou - vrby, topole)
		PV	Úprava podchodnej/podjazdnej výšky
RB	Rez bezpečnostný		Odstraňovanie suchých vetiev s priemerom nad (3) 5 cm, (stabilizácia) odľahčenie vetví so zreteľnými, staticky významnými defektami, ktoré bezprostredne ohrozujú prevádzkovú bezpečnosť. Odstraňovanie vetví zavesených či zlomených. Nerieši komplexné statické pomery celého stromu (možnosť vývratu, zlomu kmeňa či veľkých kostrových vetvení)
RT	Rez tvarovací		Účelom je pravidelná redukcia celého objemu sekundárnej koruny
		HL	Pravidelný rez na hlavu
		CP	Pravidelný rez na čípok
		ZZ	Znovuzapestovanie prerástleho tvarovacieho rezu (so selektívnym ponechaním dlhších výhonov nad pôvodnú úroveň tvarovania)
RP B	"Prírode blízke" ošetrenie		Špeciálny zásah do koruny senescentných stromov zameraný nielen na stabilizáciu stromu a podporu jeho regenerácie, ale aj na podporu jeho kolonizácie sprievodnými organizmami (hmyz, huby apod.). Realizáciu je nutné zveriť kompetentnej arboristickej firme.

Tab. 3[Bezpečnostné väzby]

kód	technológia	subkód	popis
VD	Väzba dynamická		Inštalácia bezpečnostnej väzby dynamickej zo syntetických materiálov nepredepätej
		H	Horná úroveň viacúrovňovej väzby
		D	Dolná úroveň viacúrovňovej väzby
VS	Väzba statická		Inštalácia bezpečnostnej väzby statickej predpätej
		H	Horná úroveň viacúrovňovej väzby
		D	Dolná úroveň viacúrovňovej väzby
VK	Kontrola väzby		Kontrola už inštalovanej väzby - detailná kontrola nosných prvkov väzby s úpravou nie náhradou

Tab. 3[Špeciálne ošetrovanie mladých stromov]

kód	technológia	subkód	popis
OK T	Odstránenie kotvenia		Odstránenie kotvenia prípadne odstránenia (uvoľnenia) bandáže kmeňa
OU V	Oprava/odstránenie úväzku		Oprava/odstránenie úväzku vysadeného stromu

Tab. 4[Špeciálne ošetrovanie dospelých stromov]

kód	Technológia	subkód	popis
OV B	Odstránenie výmladkov		Odstránenie výmladkov vyrastajúcich okolo bázy kmeňa
TA H	Preverenie statických pomerov		Preverenie statických pomerov stromu prístrojovou metódou ťahových skúšok
		K	Realizácia kompletného testu (odolnosť

			proti vývratu, zlomu a torznému zaťaženiu)
		V	Realizácia testu v oblasti odolnosti proti vyvráteniu
IST	Inšpekcia stavu		Inšpekcia stavu stromu pomocou stromolezeckej techniky
HR O	Inštalácia/kontrola hromozvodu		Inštalácia / kontrola hromozvodu
ST R	Zakrytie dutiny		Zakrytie dutiny (inštalácia striešky, príp. oprava striešky už inštalovanej)

Tab. 5[Výrub stromov]

kód	technológia	subkód	popis
KS		SK	Smerové rúbanie
		SP	Smerové rúbanie s pretiahnutím
		PK	Postupné rúbanie bez nutnosti spúšťania kmeňa a časti koruny
		ZP	Rúbanie v zťažených podmienkach, postupné s nutnosťou spúšťania časti kmeňa a koruny

Tab. 6[Odstránenie pňov]

kód	technológia	subkód	popis
OP	Odstránenie pňa		Odstránenie pňa frézovaním

Tab. 7[Odstránenie kríkov a náletových drevín]

kód	technológia	subkód	popis
OD S	Odstránenie kríkov a náletov		Odstránenie kríkov a náletových drevín (podľa situácie s ponecháním koreňov, alebo s ich odstránením)

Návrh pestovateľského opatrenia na konkrétnom jedincovi je začlenený do inventarizačnej tabuľky. Pre jedného jedinca je možné navrhnúť viac pestovateľských opatrení. (PO1-3)

Obtiažnosť pestovateľského opatrenia

U každého navrhnutého pestovateľského opatrenia bola stanovená aj jeho technologická obtiažnosť v stupnici 1 – 3 (1 – menej náročný úkon, 2 – stredne náročný úkon, 3 – náročný úkon) – (u väzieb : 1 – nosnosť väzby 0,6 tony, používaný hlavne pre korekciu rastu mladých stromov, 2 – nosnosť väzby 2,2 tony, vetvy do priemeru 60 cm v mieste vetvenia, 3 – nosnosť väzby 4,4 tony, vetvy silnejšie než 60 cm v priemere)

Poznámka: metodika inventarizácie bola vypracovaná podľa Šimka, 2003, metodika pestovateľských opatrení podľa doporučenia Sekcie starostlivosti o dreviny – ISA 2010

4 Vlastná práca

4.1 Návrh krajinárskych úprav hradného parku Frýdlant

4.1.1 Charakteristika lokality

Geologická, geomorfologická a hydrogeologická charakteristika:

Podľa Culka (2003), na základe biogeografického členenia ČR, sa zámocký park vo Frýdlante nachádza v Žitavskom bioregione(1.56), typ biochory predstavujú pahorkatiny na bázických vulkanitoch.

Reliéf tohto typu biochory je tvorený izolovanými pahorkatinami vystupujúcimi nad okolitú krajinu. Substrát tvoria bázické terciálne vulkanity, pričom sa žitavský bioregión vyznačuje rozčlenenými zbytkami láv nefelinického bazanitu, olivinického nefelinitu a príbuzných čadičových hornín, ktorých zvetraliny sú zmiešané a dosť hlinité. Pôdy potom tvoria eutrofné kambizeme.

Klíma je mierne teplá (M9) a zrážky nadpriemerné (800-900mm/rok).

Základným typom potencionálnej prirodzenej vegetácie je mozaika hercýnskych černýšových dubohrabín (Melampyro nemorosi-Carpiteum). Les tu v súčasnej dobe predstavuje malá dubohrabina s prímiesou lipy malolistej, agátom a javorom mliečnym, s podrastom lipnice, strdivky jednokvetej a vtáčim zobom na skalách a južnom svahu. Na severných svahoch je bučina s lipami.

4.1.2 Základné údaje o stavbe

Plocha riešeného územia : 8,2 ha

Riešené územie leží v nadmorskej výške : 290-350 m.n.m.

Dotknuté pozemky a stavby:

Tab. 8[Dotknuté pozemky evidované pod katastrálnymi číslami]

p.č.	m2	vlastník	hospodár	Spôsob využitia	druh pozemku	ochrana
3191	1793	ČR	NPÚ	ostaní	ostatní plocha	NKP

				komunikace		
3192	16509	ČR	NPÚ	zeleň	ostatní plocha	NKP
3193	10	ČR	NPÚ		zast. plocha a nádvoří	NKP
3194	1496	ČR	NPÚ	ostaní komunikace	ostatní plocha	NKP
3202	5280	ČR	NPÚ	zeleň	ostatní plocha	NKP
3203	2669	ČR	NPÚ	zeleň	ostatní plocha	NKP
3205	7662	ČR	NPÚ	zeleň	ostatní plocha	NKP
3208	4727	ČR	NPÚ	vodní nádrž umělá	vodní plocha	NKP
3209	193	ČR	NPÚ	zeleň	ostatní plocha	NKP
3210	2061	ČR	NPÚ	koryto vodního toku	vodní plocha	NKP
3212	623	ČR	NPÚ	koryto vodního toku	vodní plocha	NKP
3213	1217	ČR	NPÚ	zeleň	ostatní plocha	NKP
3214	1290	ČR	NPÚ	ostaní komunikace	ostatní plocha	NKP
3231	692	ČR	NPÚ	ostaní komunikace	ostatní plocha	NKP
3232	17929	ČR	NPÚ	zeleň	ostatní plocha	NKP
3233	9442	ČR	NPÚ	zeleň	ostatní plocha	NKP
3234	2937	ČR	NPÚ	neplodná půda	ostatní plocha	NKP
3235	3275	ČR	NPÚ		zast. plocha a nádvoří	NKP
3236	1102	ČR	NPÚ		zast. plocha a nádvoří	NKP

3237	3853	ČR	NPÚ		zast. plocha a nádvoří	NKP
3140/5	2431	Město Frýdlant		silnice	ostatní plocha	ochr. pásmo NKP, PZ,R,NNKP

4.1.3 Historická analýza hradu a príľahlého parku

Frýdlant patrí k najmohutnejším hradom v Čechách. Spojuje v sebe dva architektonické útvary : stredoveký hrad a renesančný zámok. Začiatok histórie hradu spadá do prvej polovice 13. storočia, ale mohutná veža zvaná Indica tu stála už v roku 1014. V roku 1278 získali panstvo Bibrštejnové, ktorí sa významne podieľali na vybudovaní mohutného hradného paláca. V rokoch 1558 až 1621 patril Frýdlant rodu Redernú. Tí pokračovali vo zveľbovaní Frýdlantského panstva. Ich dielom je výstavba nového renesančného zámku a kaplnky. Medzi rokmi 1622 až 1634 patril Frýdlant Albrechtu z Valdštejna. Kúpil ho za 150 000 zlatých a postupne vybuďoval hospodársku doménu. Jeho statky zaznamenali v dobe tridsaťročnej vojny obrovský rozmach. Frýdlantsku sa hovorilo Terra felix – šťastná zem. Po Albrechtovom zavraždení v roku 1634 získali od cisára Frýdlant Gallasové, od roku 1757 Clam-Gallasové, významná šľachta pohybujúca sa v diplomatických a vojenských službách u cisárskeho dvora. Pôvodná podoba gotického hradu sa do dnešných dní nedochovala vo svojej celistvosti. Dnes môžeme vidieť hrad ako mohutnú dvojpodlažnú stavbu okolo malého nepravidelného nádvoría, ktorému dominuje veľká valcovitá veža bergfirt. Hrad sa postupne rozširoval a v priebehu 16. storočia zaznamenal dve renesančné úpravy. Kaplnka a renesančný zámok boli postavené na prelome 16. a 17. storočia Markom Spazziom di Lancio. V 60. rokoch 19. storočia došlo k prestavbe kastelánskeho krídla. Clam-Gallasovia na hrade prebývali do roku 1945, kedy Frýdlant prešiel do vlastníctva štátu.

Presná doba vzniku prírodno krajinárskeho parku nie je známa. Je však známe že hradný kopec bol ešte na počiatku 18. storočia neosadený a spásaný ovcami. Až na konci 18. storočia a v prvej polovici 19. storočia Kristian Kryštof a Eduard Clam-Gallas začali s postupnými úpravami kopca na prírodný park. Boli vybudované cestičky umožňujúce prechádzky okolo hradu a vysadené stromy. Bol zároveň vybudovaný

rybník ktorý je napájaný vodou z rieky Smědá. V druhej polovici 20. storočia došlo k postupnej redukcii pôvodnej cestnej siete, boli realizované výsadby, ktoré narušili kompozíciu parku a zakryli priehľady a výhľady, ako na samotný hrad a zámok, tak aj do okolitej krajiny.

4.1.4 Súčasný stav riešenej lokality

Najbližšie okolie hradu:

Na plánovej ani fotografickej či ikonografickej dokumentácii z histórie nie je členenie či osadenie z najbližšieho okolia zámku špecifikované. V súčasnosti je tento priestor spolu s malou parkánovou záhradkou zatrávnený a sú tu pomerne nekoncepčne vysadené kríky, ktorých druhová skladba neodpovedá historickým parametrom daného priestoru. Vegetácia je tu zastúpená stromovou etážou, menšími kríkovými skupinami a zatrávnenou plochou. Väčšina stromovej etáže je zastúpená v raste už stagnujúcimi drevinami. V západnej časti areálu na pôvodných parkánoch je lipová alej tvarovaná na hlavu (niektoré jedince sú porastené popínavými rastlinami). Etáž kríkov je tu zastúpená nepravidelnými skupinami, jedná sa o nepôvodnú výsadbu zo 70. – 80. rokov (prevažne *Symphoricarpos albus*). Konkrétne hodnotenie je podrobne popísané v Inventarizačných tabuľkách.

Nádvorie zámku:

Priestor nádvoria zámku je asi najlepšie zdokumentovaný na dobových fotografiách a vyobrazeniach. Nádvorie bolo v minulosti na rozdiel od súčasného stavu viac osadené kríkmi. Z historických fotografií sme zistili že fasády boli v minulosti pokryté popínavými rastlinami, avšak nedávno boli odkryté a zrekonštruované veľmi cenné sgrafitové omietky. Druhová skladba zelene na nádvorí zodpovedá koncu 19. storočia, prevažujú rododendrony a ruže doplnené pôdopokryvnými krami.

Park a lesopark s alejami:

Park s alejami bol v povojnovom období dlho bez koncepcnej údržby, a aj keď sa v posledných niekoľkých desaťročiach údržba zlepšila, stále tu chýbala jasná priestorová koncepcia, ktorá by reflektovala pôvodné rozvrhnutie hmôt v kompozícii priestoru, ktorá bola zotretá ponechaním prílišného množstva náletových drevín. Hlavným motívom priestorového členenia parku boli aleje okolo ciest. Pôvodne boli aleje jasanové, dnes však už dožívajú a vyžadujú náhradu, alebo ošetrovanie. Porast parku

a lesoparku je výrazne prehustený najmä mladšími náletovými drevinami. Zarastené sú priehľady na zámok, ale aj výhľady z terás okolo hradu. Vegetácia je tu zastúpená stromovou etážou, kríkovými skupinami, plochami náletov a zatrávenými plochami s prevahou *Poa nemoralis*. Z hľadiska druhovej skladby stromovej etáže sa v parku a lesoparku nachádzajú prevažne lipy (*Tilia cordata*), duby (*Quercus robur*), a hraby (*Carpinus betulus*), s častou prímесou borovice (*Pinus silvestris*), javoru (*Acer platanoides*), brezy (*Betula pendula*), smrekovca (*Larix decidua*) a smreku (*Picea abies*). Krovitá etáž je zastúpená najmä (*Philadelphus coronarius*), bazy (*Sabucus nigra*) a liesky (*Corylus avellana*).

Okolie rybníka:

Priestor v okolí rybníka je rovnako ako zbytok parku a lesoparku pomerne husto obsadený náletovými drevinami, najmä vrbami a jelšami. Zo sadovníckeho a kompozičného hľadiska patrí k najdôležitejším prvkom storočný dub a ostrov uprostred rybníka.

4.1.5 Navrhované sadovnícké úpravy

Najbližšie okolie hradu:

V najbližšom okolí hradu by sme chceli vytvoriť hradné rozárium. Zbierka historických a moderných ruží bude usporiadaná podľa dobových použití v okolí najstaršej obrannobytnej veže. Vo výbežku hradného opevnenia s kaplnkou na konci bude vytvorená bylinková záhrada s krížovým pôdorysom napodobňujúca stredoveké záhrady s liečivými bylinami. Hradby z vnútornej strany výbežku budú osadené popínavými ružami. Cieľom tejto sadovníckej úpravy bude vytvorenie nového plateného prehliadkového okruhu, ktorý bude špecifický pre tento objekt a tým by mal prispieť k rozvoju turistického ruchu.

Nádvorie zámku:

Z nádvoria zámku budú odstránené nepôvodné a historicky menejcenné kry, a na ich miesto budú doplnené rododendrony a pôdopokryvné dreviny a polodreviny. Z historických dokumentov vyplýva, že fasády budov boli pokryté popínavými rastlinami (*Hedera helix*), tento historický stav však nebude v návrhu podporený z dôvodu odskrytia starších sgrafitových omietok. Tento stav povrchovej úpravy bude zachovaný. Hradná studňa a kovový portál nad studňou budú porastené ružami.

Nástupný priestor pred hradnou bránou:

V nástupnom priestore bola v nedávnej dobe obnovená lipová alej. V tomto priestore bude snaha o odkrytie časti pohľadu na zámok smerom od Kaplanky a celý priestor bude dosadený kvitnúcimi krami, ktoré by mali byť vhodným doplnkom priestoru, ktorý je návštevníkmi najčastejšie užívaný v dobe, kedy čakajú na prehliadky zámku a hradu.

Park a lesopark s alejami:

V parku a lesoparku v okolí zámku a hradu budú obnovené, tam kde to zdravotný stav a mechanická stabilita stromov dovoľí, ošetrované aleje pozdĺž ciest. Park bude zbavený náletov do hrúbky 10 cm a bude uvoľnená prostredná a spodná etáž. Budú znovu obnovené pôvodné výhľady na vodnú plochu z ciest a hradného opevnenia. V spodnej časti parku budú dosadené kompozičné kry, obnovený mostík ponad slepé rameno. Budú odstránené niektoré staré stromy, aby vytvorili svetlé plochy a podporil sa tak dojem prírodno-krajinárskeho parku. Z teoretického hľadiska ide o reminiscenciu, lebo pôvodné návrhy a plány parku sa nedochovali.

Okolie rybníka:

Hlavným kompozičným zásahom v okolí rybníka bude uvoľnenie mohutného dubu od náletov a vyčistenie okrajov vodnej plochy od náletových drevín. Tie budú nahradené kompozíciou z vlhkomilných trvaliek a krov, aby tak podporili ducha miesta. Na ostrove uprostred rybníka budú odstránené stávajúce dreviny a budú nahradené jedinou previsnutou vrbou.

Plochy na svahoch:

Plochy na svahoch s miernejším sklonom budú riešené ako kvetnaté lúky, na skalnatých a prudkých svahoch budú ponechané stávajúce stromovité a krovité porasty s tým, že z nich budú selektívne vybraté nálety do hrúbky 10 cm.

4.1.6 Postupy pri realizácii

Výsadba stromov a stromoradií :

Doba vhodná pre výsadbu

Vhodnou dobou pre vysádzanie stromov s koreňovým balom je obdobie od opadu listov do prvých mrazov a od marca do obdobia pred pučaním. Volnokorenné opadavé dreviny sa spravidla vysádzajú v dobe vegetačného kľudu, nikdy však počas mrazov.

Stálezelené dreviny sa môžu vysádzať s koreňovým balom po celý rok s výnimkou obdobia pučania letorastov.

Ošetrovanie rastliny pred výsadbou

Volnokorenné dreviny je spravidla nutné, s prihliadnutím na druh a veľkosť podmienkam stanovišťa a ročnej doby, spätne zrezať, alebo presvetliť, je nutné prihliadnuť na prirodzený tvar rastu dreviny. Rastliny s koreňovým balom sa spravidla neskracujú. V prípade jarnej výsadby sa prevádza hlbší rez než u výsadby jesennej. Korene volnokorenných drevín sa musia pred výsadbou kolmo zrezať.

Výsadba

Výsadba bude realizovaná bodovo s 50% výmenou pôdy (špeciálny substrát pre optimálny rast stromov v daných podmienkach) do výsadbových jám o šírke zodpovedajúcej 1,3 násobku priemeru koreňového systému, alebo balu. Po vykopaní bude výsadbová jama preliata vodou a budú aplikované 5 – 10 kusov hnojivých tabliet. Presun rastlín bude uskutočnený ručne, alebo mechanizmom UNC. Po umiestnení rastliny do výsadbovej jamy sa v jej tesnej blízkosti zatlačie potrebný počet kotviacich kôlov (3 ks/listnaté, 1 ks/ihličnaté), potom bude bal zasypaný, substrát utlačený a preliaty vodou.

Dokončovacia starostlivosť

Po výsadbe je nutné osadenú plochu urovnať a vyčistiť. Vzrastlé dreviny je nutné opatriť závlahovou miskou, rozprestrenou 10 centimetrovou vrstvou borky, ktorá má byť vytvarovaná tak, aby voda stekala k rastline. Následne bude kmeň listnatej dreviny omotaný rákosovou rohožou proti vysychaniu a rastlina bude zaliata minimálne 40 litrami vody.

Rozvojová starostlivosť

V prípade nedostatku prirodzených zrážok by mala byť zabezpečená zálievka. Po výsadbe doporučujeme 1 krát za 14 dní zálievku 100 – 150 litrov vody. V rámci rozvojovej starostlivosti doporučujeme odstraňovať nežiadúce rastliny, odrezat' suché a poškodené časti rastlín a kontrolovať funkčnosť ukotvenia. Zálievka končí po 3. – 5. roku od výsadby a postupne sa znižuje, opory sa ponechávajú minimálne po dobu dvoch rokov.

Záhonová výsadba kríkov, polokríkov a popínavých drevín:

Doba vhodná pre výsadbu

U kontajnerových rastlín je možná výsadba celoročne, pokiaľ nie je pôda zamrznutá. Voľnokorenné opadavé dreviny sa spravidla vysádzajú v dobe vegetačného klúdu, nie však počas mrazov.

Príprava stanoviska

Na plochách všetkých budúcich záhonov bude prevedené totálne odplevelenie na široko totálnym systémovým herbicídum (2x). Po reakcii burín na herbicíd bude nasledovať plošné nakyprenie pôdy rotavátorom (2x) a smykovanie. Nasleduje hnojenie umelým hnojivom (20g/m²) a celkové urovnanie plochy.

Ošetrovanie rastlín pred výsadbou

Voľnokorenné dreviny je spravidla nutné, s prihliadnutím na druh a veľkosť podmienkam stanovišťa a ročnej doby, spätne zrezať, alebo presvetliť, je nutné prihliadnuť na prirodzený tvar rastu dreviny. Rastliny s koreňovým balom sa spravidla nezkracujú. V prípade jarnej výsadby sa prevádza hlbší rez než u výsadby jesennej.

Výsadba

Výsadba bude realizovaná do výsadbových jamiek zodpovedajúcich koreňovému systému, alebo koreňovému balu. Hĺbka výsadby sa musí prispôbiť druhu rastliny. Ruže očkované na krčku je nutné zasadiť tak hlboko, aby miesto očkovania bolo zakryté asi 4 cm zeminy. Z jamiek budú odstránené zbytky koreňov, burín a kameňov. Rastliny budú vysádzané do trojsponu.

Dokončovacie práce

Po výsadbe je nutné plochu urovnať a vyčistiť. Ruže očkované na koreňovom krčku budú zahrnuté tak, aby boli zakryté najmenej 3 očká. Po výsadbe budú záhony zamulčované drtenou kôrou v hrúbke 5 cm. Záhon bude zaliaty dostatočným množstvom vody.

Rozvojová starostlivosť

V zimných mesiacoch za vhodných teplotných podmienok môžeme realizovať spätný rez u opadavých kríkov. Po druhom roku od výsadby rez opakujeme len u jedincov, ktoré sa dostatočne nezahustili. V prípade nedostatočných zrážok zabezpečíme zálievku.

Založenie lúčnej trávinatej plochy (kvetinovej lúky) výsevom:

Doba vhodná pre založenie lúčneho porastu

Výsev semien je možný počas celeho vegetačného obdobia, pokiaľ nie je pôda zmrznutá, najlepšie však na jar, alebo na jeseň. Jarné výsevy sú vhodnejšie vo vlhších oblastiach a na ťažšej pôde. Jesenné výsevy uprednostníme v suchších oblastiach na ľahkej piesočnatej pôde.

Príprava stanoviska

Na ploche bude realizované chemické odburinenie (2x) na široko, totálnym systémovým herbicídrom minimálne 2. až 3. týždne pred výsevom. Po reakcii na herbicidy pristúpime k rozrušeniu pôdy rotavátorom, alebo orbou, podľa miery zhutnenia pôdy. Pôda bude po rozrušení bránovaná (2x), smykovaná (2x), nakoniec plošne valcovaná. Vylepšujúce materiály, alebo hnojivá nie je vhodné používať, je treba prispôbiť druhovú skladbu biotopu a stanovisku.

Vlastné založenie

Vlastné založenie bude realizované formou výsevu (výsevok 5 – 10mg/m²). Hĺbka výsevu by mala byť 0,5 až 1 cm. Použitá trávna zmes by mala byť vhodná pre mezofitné krajinárske lúky, dôležitý je autochtónny pôvod osiva. Po výseve semená jemne zapracujeme, pritlačíme do substrátu valcom.

Rozvojová starostlivosť

Prvý rok bude na ploche prevládať burinný porast, keď dosiahne výšky asi 20 cm, alebo je príliš hustý, pokosíme ho na vyššie strnisko (5cm nad zemou) túto procedúru opakujeme počas vegetačného obdobia niekoľkokrát.. posekanú hmotu je nutné odstrániť. Ďalšie roky kosíme lúku na 6 – 10 cm nad zemou, 1 – 3x za rok.

Založenie parkového a parterového trávniku výsevom:

Doba vhodná pre založenie trávniku

Termín možný pre výsev trávniku je počas celej vegetačnej doby, pokiaľ je k dispozícii závlaha a teplota pôdy je minimálne 8°C. Bez závlahy je vhodný jarný výsev od apríla do mája, alebo jesenný výsev od konca septembra do októbra. U veľmi skorých, alebo neskorých výsevov môže nastať nepriaznivý posun v druhovom zložení trávniku v prospech druhov klíčiacich pri nižších teplotách.

Príprava stanoviska

Na ploche bude realizované chemické odburinenie (2x) na široko, totálnym systémovým herbicídrom minimálne 2. až 3. týždne pred výsevom. Po reakcii na herbicidy pristúpime k rozrušeniu pôdy rotavátorom, alebo orbou, podľa miery

zhutnenia pôdy. Pôda bude po rozrušení bránovaná (2x), príliš ťažká pôda by mala byť premiešaná s pieskom, alebo rašelinou (10 – 20l/m²), príliš ľahká s ílom, alebo organickými hmotami v podobe rašeliny, alebo organických hnojív. Do pôdy je možné dodať štartovaciu dávku dusika N (5 – 8g/m²) vo forme siranu anónnehominimálne 2 týždne pred výsevom. Výber a množstvo hnojiva závisí na obsahu prístupných živín v pôde. Hnojivo je nutné zapracovať 8 – 10 cm do pôdy rotavátorom. Nasleduje smykovanie (2x) a válcovanie ryhovaným válcem. Na menej dostupných, alebo malých plochách bude pôda upravená ručne hrabaním. Tento postup opakujeme kým nie je dosiahnuté nutné vyrovnanie terénu.

Vlastné založenie

Vlastné založenie bude realizované formou výsevu. Výsevne množstvo je 20 – 30mg/m², je však nutné jej prispôbiť stanovisku a zámeru zatrávnenia, termínu výsevu a podmienkam, ktoré ovplyvňujú rast a klíčenie. Okraje ciest vyžadujú vyššiu hustotu výsevu z dôvodov prehrievania. Osivo je nutné vysievať rovnomerne, plytko zapracovať do pôdy (0,5 – 1cm) a pritlačiť. počas výsevu doporučujeme premiešavať osivo, aby nedošlo k rozdeleniu zmesi na jednotlivé zložky. Výsev prevádzame na dobre utuženej ploche za bezvetria. Použitá trávna zmes bude zložená z druhov vhodných pre dané stanovisko. Po dokončení výsevu plochu opäť zavalcujeme, aby boli semená pritlačené do substrátu.

Rozvojová starostlivosť

Prvá kosba bude realizovaná pri výške porastu 8 – 10cm. Kosiť sa bude na výšku 6 – 8cm, pokosenú hmotu je nutné odstrániť, výška kosby sa postupne znižuje. Po prvej kosbe, alebo pri výške trávniku 2 – 3cm sa doporučuje rovnomerné prihnojenie dávkou dusiku N (5g/m²). Pre vhodný vývoj trávniku budú v nasledujúcom období aplikované selektívne herbicídy na dvojklíčne rastliny.

5 Diskusia

Park pri hrade Frýdlant je veľmi špecifická lokalita. Nielen pre to, že samotný hrad má za sebou pomerne dlhú a bohatú históriu, ale aj pre jeho pomerne veľké výškové členenie. Hrad samotný prešiel počas svojej existencie radou zmien a bol veľakrát prestavovaný. Najviac sa zachoval vo výnimočne zachovalom stave až do dnešných čias. Preto aj náš návrh sadovníckych úprav sa snaží odrážať túto skutočnosť. Vytváranie návrhu pre historický park takéhoto rozsahu je zložitá záležitosť a vyžaduje komplexné pochopenie historických súvislostí a postupného vývoja nielen v oblasti hradov a opevnení, ale aj v oblasti vegetačných úprav na ne nadväzujúcich. Každá historická doba mala svoj vlastný pohľad na to, ako by mala vyzeráť úprava rastlinných prvkov ktoré obklopovali daný objekt. Historické premeny samotnej národnej kultúrnej pamiatky hradu Frýdlant v Českej republike sú pomerne dobre zdokumentované. Na rozdiel od toho sa nezachovali plány podľa ktorých bol v 18. storočí založený hradný park na kopci v jeho okolí. Preto nemôžeme vychádzať z presných údajov a navrátiť tak vernú podobu tomuto objektu. Približnú predstavu nám môžu poskytnúť len kompozičné usporiadanie dospelých jedincov stromovej etáže, a na základe týchto pozorovaní si vytvoriť približnú predstavu o pôvodnom kompozičnom zámere. Preto sme sa rozhodli pokúsiť sa zachovať čo najväčšie množstvo dospelých stromov, ale aj jedincov ktorý už sú v konečnej fáze životnosti a ich predpokladaná doba života sa pohybuje v rozmedzí dvadsať rokov. Tam kde nebolo možno takéhoto jedinca zachrániť pomocou moderných pestovateľských opatrení sme pristúpili k jeho asanácii a náhrade za rovnaký taxón. Na ukážku prierezu históriou hradných záhrad nám výborne poslúžil samotný areál hradu, ktorý nie je plno vydláždený, ale nachádzajú sa tam voľné plochy zelene, ktoré poskytli dostatočný priestor na vytvorenie hradného rozária, ktoré bude tvorené zbierkou historických, ale aj moderných ruží. Navyiac tento zámer rozšíri ponuku hradných prehliadok a nový platený okruh so sprievodcom a výkladom. Tento okruh bude špecifikom práve pre tento objekt a v budúcnosti sa môže stať lákadlom pre návštevníkov hradu. Súčasťou tohto okruhu bude aj renesančne pojatá bylinková záhradka s možnosťou predaja sušených liečivých rastlín. Nástupnú plochu sme sa rozhodli osadiť kvitnúcimi krami. Na tejto ploche by bolo možné spraviť renesančný parter a tak doplniť v parku chýbajúce obdobie renesancie. Z historického a objektívneho hľadiska by sa však jednalo o úplne nový prvok, ktorý nikdy v parku nebol zastúpený. Tým by sme však porušili snahu o čo najvernejšie spracovanie

pôvodného rázu parku a preto bolo od tohoto návrhu upustené. Tento návrh sa snaží o čo najvernejšie spodobnenie skutočného stavu, ktorý mohol byť na danej ploche. Ďalším významným kompozičným prvkom parku sú aleje a cesty, ktoré sa zachovali. Navrhujeme obnoviť pôvodnú úpravu mlatových ciest a rekonštrukciu alejových stromov. Tam kde nebude možné ošetrovanie a bude nutná asanácia viacerých stromov navrhujeme znovu osadiť celú alej. Je to pomerne drastický zásah avšak je potrebný a z dlhodobého hľadiska udržateľnosti pôvodného vzhľadu parku sa zdá byť aj opodstatnený. Namiesto toho aby sme zachraňovali za pomerne vysokých finančných nákladov stromy s predpokladanou životnosťou 20 – 30 rokov, nahradíme celú alej vzrastlými stromami s vhodne nasadenou korunou, ktoré v priebehu 20 rokov nahradia bývalú alej a budú tak slúžiť svojmu účelu pre ďalšie generácie. Ďalším dôležitým kompozičným prvkom je rybník v spodnej časti parku. Má dve dominanty, jednou je obrovský dub vo výnimočnom zdravotnom stave a druhou je ostrovček v strede rybníka, na ktorom navrhujeme vysadiť previsnutý kultivar vŕby. Okolie rybníka navrhujeme dosadiť neprešlachtenými vlhkomilnými trvankami a tým umocniť pohľad na vodnú plochu. Vodné rastliny neplánujeme vysádzať z dôvodu aktívneho využitia rybníka rybármi, ktorým by tieto rastliny prekážali a mohli by ich poškodiť. Celá plocha parku je silno zasiahnutá náletovými drevinami, ktoré neumožňujú priehľady a podhľady do parku a na hrad. Tieto navrhujeme odstrániť pokiaľ možno všetky, aby sa tak prevzdušnila plocha parku a vytvorili sa spomínané významné priehľady a podhľady. Ďalej navrhujeme asanáciu niektorých skupín vzrastlých stromov v okolí hradieb aby sa uvoľnili aj výhlady do krajiny a pohľady na samotné hradby a hrad. Trávnaté plochy budú premenené na kvitnúce lúky, aby umocnili dojem z prechádzok a pohľadov do parku. Terén v okolí hradu je pomerne svahovitý a je zasiahnutý náletovými drevinami, ktoré tvoria husté porasty. Tieto sú tiež navrhnuté k asanácii výberkovým spôsobom. Opatrenia, ktoré sú uvedené hore sú pomerne zásadné a drastické. Ale sú nutné pokiaľ chceme dosiahnuť dlhodobého efektu a nášho cieľa, ktorým je trvalo udržateľný výraz parku čo najvernejšie pripomínajúci jeho pôvodnú podobu. Na tejto ploche by sa dalo postupovať aj inak, citlivejšie s dôrazom na prirodzený ráz a obnovu, avšak tento konkrétny park má jednu výhodu oproti ostatným historickým parkom, ktoré sme mohli vidieť a inventarizovať. Takmer každý asanovaný strom má vedľa seba, alebo v blízkosti svoju mladšiu verziu s veľmi dobrými predpokladami na vývoj a rast. Navyše dominantu parku tvoria najmä soliterne postavené stromy, ktoré sú skutočnými reprezentantami svojho druhu. Ani pomerne drastický zásah do vegetačnej zložky park

neohrozia, naopak podporia celkový výraz parku a jeho hodnotu zo záhradno architektonického hľadiska. Na záver by som chcel pripojiť jeden detail na území parku bol pri inventarizácii objavený javor (*Acer platanoides*) so vzdušnými koreňmi. Pre tento druh stromu je to pomerne netypické a snáď bude tento prípad dendrologicky poriadne zdokumentovaný.

Záver

Cieľom mojej práce bolo zhromaždiť informácie o problematike rekonštrukcií areálov stredovekých hradov a aplikovať ich na vytvorenie kompozičného návrhu pre areál Štátneho hradu Frýdlant. Tento cieľ sa podarilo naplniť. Súčasťou výsledkov práce je komplexná inventarizácia zvolenej plochy s navrhnutými pestovateľskými opatreniami, výkresová časť obsahuje výkres širších vzťahov, výkres súčasného stavu, výkres inventarizácie a kompozičný návrh riešenia daného územia a boli navrhnuté technologické postupy pri jeho realizácii. Návrh však neobsahuje konkrétne údaje o navrhovaných druhoch rastlín, alebo ich presné umiestnenie na danej ploche. Táto práca sa môže v budúcnosti stať dobrým základom pre riešenie konkrétneho plánu realizácie, čím môže prispieť k rozvoju ochrany historických parkov a záhrad, alebo sa stať vodítkom pri tvorbe projektov s podobným zameraním.

Zoznam použitej literatúry

KALISTA, Zdeněk. 2003. *Cesta po Českých hradech a zámcích*. B.m. : B.v., (ca 2003). ISBN 80-7185-521-9

JUŘÍK, Pavel. 2010. *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerinů*. B.m. : Libri, 2010. ISBN 978-80-7277-444-9

KOCH, Wilfried. 1998. *Evropská architektura*. Praha : Ikar, 1998. ISBN 80-7202-388-8

PLAČEK, Miroslav. 1996. *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*. B.m. : B.v., (ca 1996). ISBN 80-85983-08-7

KAVKA, Bohumil. a i. 1970. *Krajinářské sadovnictví*. B.m. : Státní zemědělské nakladatelství, 1970.

RICHARDSON, Tim. 2008. *Avant Gardeners*. B.m. : Thames & Hudson Ltd, 2008. ISBN 978-0-500-51393-4

RATAJ, V. a i. 2004. *Metodika písania záverečných prác na SPU v Nitre*. Nitra: VES SPU, 2004, 77 s. ISBN80-8069-328-5

20/1987 Sb., Zákon České národní rady ze dne 30. března 1987, o státní památkové péči (ve znění zákona ČNR č. 425/1990 Sb.).

Vyhláška ministerstva kultury České socialistické republiky ze dne 26. dubna 1988, kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

(Zdroj 1) *Průručka pre vlastníka pamiatky*. 2011 [online]. B. m. : B. v., 2005 [cit. 2011-04-20]. Dostupné na : <<http://www.pamiatky.sk/pamiatky/ochrana-pamiatkoveho-fondu/prirucka-pre-vlastnika-pamiatky/>>

(Zdroj 2) *Vývoj a současné principy památkové péče*. 2003 [online]. B. m. : B. v., 2005 [cit. 2011-04-20]. Dostupné na : <<http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/historie-a-principy-pamatkove-pece/>>

Prílohy

V práci sa môžu vyskytovať okrem slovného textu aj informácie vyjadrené v obrazovej forme a symbolmi.